

# Ο Ν Ο Υ Μ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -  
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

“Ένας λαός ύψώνεται ήμα  
δς έξη πώς δε φοβάται την  
αλήθεια.—ΨΥΧΑΡΗΣ.



Κάθε γλώσσα έχει τους φου-  
σικούς της κανόνες.  
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.



ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 4 ΤΟΥ ΜΗΝ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2



ΑΡΙΘΜΟΣ 294

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ιστορικά ξεγυμνώματα (συνέχεια).

KARL DIETERICH. Έπιστήμη, έπισημοί και άνω-  
πεύθουνοι.

K. KAMEΛ. Παράδειγμα για μίμηση.

ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ. Γλώσσα και Ζωή.

A. H. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ. Μπούμ—Μπούμ!

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ρήγας Γκόλφης, Γ. Περγιαλίτης, Κου-  
λουβάτος.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ  
ΓΝΩΜΗ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

## ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΣ

Πλάστη! όταν ζούσες ζήλευε κάποια άλλη Πλάστρα ή Φύση  
κ' έκλαιγε από το πείσμα της γιατί να σε γεννήση!

Μα τώρα κλαίει από ντροπή,

βλέποντας ποῦν' ανήμωρη να σε ξαναναστήση!

Ρώμη Ἀπριλίου 1908

ΚΟΥΛΟΥΒΑΤΟΣ

## ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΕΠΙΣΗΜΟΙ

### ΚΑΙ ΑΝΥΠΕΥΘΥΝΟΙ

Υστερ' από δεκαοχτώ χρονών αδιάκοπη σχεδόν μελέτη και εργασία στον κλάδο της νεοελληνικής γλωσσολογίας, λαογραφίας και λογοτεχνίας με πο-  
νάει κατάκαρδα που είμαι άναγκαζμένος χάρη της  
ασφάλειας και της έλευθερίας της τόσο ξεκαταφρο-  
νεμένης μας επιστήμης να βγάλω στο φῶς κάτι ά-  
χρειες ραδιουργίες που έγιναν εναντίον της, καθώς  
και εναντίον μερικών άξιων αντιπροσώπων της εδώ  
και λίγους μήνες. Σημειώνω πως δε με κινούν προ-  
σωπικά συμφέροντα—γιατί είμαι κ' εγώ στη μέση  
δυστυχώς—παρά μόνον ο σκοπός να διαφωτίσω  
τόν κόσμο για το τί μπορεί να τύχη σε κείνους που  
δουλεύουν τίμια στην αναγέννηση της σύγχρονης  
Ρωμισόνης από μέρους των επισήμων της άρχη-  
γών, κ' έτσι να θυμούνται μια μέρα οι σωστοί πρό-  
μαχοι του έθνους, ποιοί είναι οι αληθινοί του φίλοι  
και ποιοί είναι οι αληθινοί του έχτροί. Γιατί τα ξε-  
γυμνώματα που κάνω εδώ, είναι συμπτωματικά για  
τόν τρόπο που πολεμούν οι λεγόμενοι «πατριώτες»,  
δηλ. οι αδιόρθωτοι και στενοκέφαλοι άπόστολοι της  
ναρκωτικής Βυζαντινής ιδέας, που πλακώνει σα  
βρουκόλακας το μυαλό και την καρδιά της Ρωμισό-  
νης. Ο τι λοιπόν έτυχε σε μας τους ξένους, μπορεί  
να τύχη και στους ντόπιους, και για τούτο ακόμα  
το νομίζω καθήκον μου να βγῶ στο φόρο και να  
γείνω συνήγορος της σκλαβωμένης ελληνικής ψυχής  
έναντιόν των προδοτών της.

Στην άρχή του περασμένου χρόνου έπρόκειτο να  
γείνη εδώ στη Λειψία ένα σεμινάριο της νεοελλ.  
γλώσσας ενωμένο μαζί με το Ίνστιτούτο της Ρου-  
μανικής και της Βουλγαρικής γλώσσας, που το διευ-  
τύνει ο γνωστός Ρουμανολόγος κ. Weigand. Μπο-  
ρεί τώρα μόνον η ιδέα αυτή να ταράξη το «γνήσιο»  
πατριώτη που τον έμαθαν από μικρό να μισή με  
βυζαντινό φανατισμό τους άλλους μπαλκανικούς  
λαούς, ενώ ο είδήμωνας ξέρει πως αυτοί είναι βυζα-  
σταρούδια της ελληνικής παραμάνας, και πως ο  
γλωσσολόγος κι ο λαογράφος μέτ' στον ψυχικό όργα-  
νισμό αυτών των λαών βρίσκει ένα σωρό από ελλη-  
νικά φαινόμενα που αν τα μάζευε κνεις θάπόδει-  
χχαν θεοφάνερα την πνευματική ήγεμονία της Έλλ.  
φυλής στη μπαλκανική χερσόνησο και συνάμα θά-  
διναν άφθονο υλικό στη συγκριτική ψυχολογία. Δέ  
θέλω να κατηγορήσω τους «πατριώτες» που δέν το  
κατάλαβαν αυτό, άφου μόλις οι έπιστήμονες το μι-  
σοκατάλαβαν. Τα μέσα μόνο θέλω να βγάλω στο  
φόρο που έβαλαν σ' ενέργεια για να ματαιώσουν αυ-  
τό τον εθνικό και συνάμα επιστημονικό σκοπό.

Ο κ. Weigand που κατάλαβε τη σπουδαιό-  
τητα της ελληνικής για τη συγκριτική μελέτη των  
μπαλκανικών γλωσσών άποτάθηκε σ' έναν άξιο και  
ξακουστό καθηγητή του Έλλ. Πανεπιστημίου, που  
κατάλαβε κι αυτός τη σπουδαιότητα του πράγμα-  
τος, και τον παρακάλεσε να ενεργήση για το ζήτη-  
μα Άφου εγώ είμωνα προωρισμένος να αναλάβω τη  
διεύθυνση του έλλ. τμήματος κι άφου ο καθηγητής  
έκεινος με γνώριζε καλύτερα από τον κ. Weigand,  
άλληλογραφούσε μαζί μου και γλήγορα μου βεβαίω-  
σε πως πέτυχε το σχέδιο ο ύπουργός των έξωτερι-  
κών δέχτηκε την πρότασή του, κ' έψήφισε 5000  
φρ. το χρόνο για το Έλληνικό τμήμα του Ρουμανο-  
Βουλγαρικού Ίνστιτούτου. Είχε μάλιστα την καλο-  
σύνη να μου στείλη το ύπουργικό έγγραφο για να  
μην έχω άμφιβολίες. Δέν έμνε πια άλλο από την  
κύρωση του εγγράφου από το ύπουργικό συμβούλιο,  
που τρία μέλη του έλειπαν τότε από την Αθήνα.  
Έτσι του έλεγαν τουλάχιστο στο Ύπουργείο, ενώ,  
καθώς φαίνεται από τα στερνά, εΐτανε πρόφαση  
μόνον.

Άφου πέρασαν κάμποσοι μήνες χωρίς να γείνη  
τίποτε, μολοντι ο φίλος καθηγητής δυο τρεις φορές  
μου έγγραψε πως τον βεβαίωναν πάντοτε πως η υπό-  
θεση θά τελειώση, ύποπτεύθηκα πως κάτι τρέχει.  
Κ' η ύποψία μου βεβαιώθηκε γλήγορα: έμαθα έξα-  
φνα από το Βερολίνο πως έγινε κακή σύσταση έ-  
ναντιόν του κ. Weigand και εναντίον έμένα, από  
μέσα από την ίδια την Έλλ. Πρεσβεία! Κάποιος  
κατάρθρωσε να πείση τον πρεσβευτή, να έπεμβή και

να ματαιώση το προδοτικό μας σχέδιο. Αυτός εΐταν  
ένας μαθητής του κ. Weigand, που τον εγνωρίζα  
κ' εγώ, μα δυσκολεύτηκα να το πιστέψω, δε μου  
φάνηκε δυνατό πως ένας φοιτητής θά ραδιουργούσε  
τόν καθηγητή του. Μολαταῦτα έγγραφα και στο  
φίλο μου καθηγητή στην Αθήνα και στον κ. Wei-  
gand για όσα άκουσα. Κι αυτοί δέν το πίστεψαν.  
Πέρασαν πάλι μήνες και τώρα προλίγου άντάμωσα  
έναν Έλληνα έμπορο που μένει εδώ και που τον ε-  
γνωρίζα για άξιόπιστο και ειλικρινή νέο. Του εΐπα  
κ' εγώ όσα έγιναν και τότε μου διηγήθηκε δλόκλη-  
ρη την ιστορία. Εΐταν παρών σε μια συνεδρίαση  
του ελληνικού συλλόγου της Λειψίας που άναγγέλ-  
θηκε το εύχαριστο γεγονός πως ή κατά της πα-  
τρίδος συνωμοσία» ματαιώθηκε χάρη στις ενέργειες  
ένος άκάματου πατριώτη του κ. Γ. Σαγιαζή, φοι-  
τητή, ελληνόφρον Κουτσόβλαχου, ύπότροφου της  
ελληνικής κυβέρνησης και ευνουόμενου του κ. Ραγ-  
καθή.

Καθένας νιώθει ποιο ψευτοπατριωτισμό έκμε-  
ταλλεύτηκε ο κύριος αυτός και τί κίντυνος είναι για  
τά έθνη ο πατριωτισμός όταν ένοσείται έτσι και  
πέιθεται στις ραδιουργίες του ενός και τ άλλου, που  
κινούνται από προσωπικά συμφέροντα και κάτω από  
το σκέπασμα της επιστήμης κάνουν πολιτική κα-  
τασκοπεία και ραδιουργούν και καταστρέφουν τα σχέ-  
δια ανθρώπων που εργάζονται τίμια για την έπι-  
στήμη τους—για να καθήσουν αυτοί στη θέση έ-  
κείνων που κακοφημίζουν, άδιάφορο αν είναι ίκανοί  
ή όχι.

Ίδου λοιπόν το άξιολύπητο θέαμα: ένας Έλ-  
ληνας καθηγητής συσταίνει σ' ένα Έλληνα ύπουρ-  
γό να ύποστηρίξη ένα επιστημονικό ίδρυμα για χά-  
ρη του Έλληνισμού, ο Ύπουργός το δέχεται κ' έ-  
πειτα στηρίζόμενος σε συκοφαντίες άνεύθυνων συμ-  
βούλων άνακατεύεται ο έπίσημος αντιπρόσωπος του  
Έλλ. Κράτους και χαλνάζει στο όνομα του ψευτο-  
πατριωτισμού ότι ο αντιπρόσωπος της επιστήμης  
και ο υπεύθυνος ύπουργός του κράτους ύποστήριξαν  
στο όνομα της επιστήμης και του σωστού πατριω-  
τισμού. Ένα σωρό άνυπεύθουνοι κ' ένας έπίσημος έ-  
δωσαν τα χέρια και έκαμαν συνωμοσία εναντίον  
της επιστήμης! Μπορεί να χτύπησα κ' εγώ φιλο-  
λογικά τον κ. Ραγκαθή, μα τόκαμα πάντα φανε-  
ρά κι όχι με δόλιο τρόπο. Μπορεί να είναι χυδαία  
ή δημοτική, μα όχι βεβαίως τόσο χυδαία καθώς η  
συμπεριφορά εκείνων των έπισημο-άνευθύνων. Και  
μπορεί να είναι καθχρώτατη η γλώσσα των κ. Ραγ-  
καθίδων και Σα, μα τότε να φροντίσουν να διατη-  
ρουν και τα χέρια τους καθαρά και να μην τα λε-  
ρώσουν με την έπαφή ανθρώπων που κάθε άξιοπρεπή

τούς ἀποφεύγει, ὅπως ὁ ἀσπροντυμένος ἔνας καπνοδοχοκαθαριστή!

Ἐγὼ τοῦλάχιστο θὰ φυλάγομαι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ τοὺς πάρω ἀπὸ κοντὰ τοὺς ἐπίσημους καὶ ἀνυπεύθυνους, καπνοδοκαθαριστάδες τοῦ Ἑλλ. Κράτους, ὅσο κι ἂν ἤθελα νὰ φορῶ μαῦρα ἀπὸ τὴ μεγάλη μου λύπη γιὰ τὴ μαύρη τους ψυχὴ!

Μὲ ὅλη μου τὴ βαθεῖα ἀπογοήτευση, ὅμως δὲ θὰ πάψω νὰ ὑπηρετῶ τὰ ἀληθινὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλλ. ἔθνους ὅσο μπορῶ καλύτερα, ἂν κι ὄχι τοῦ Ἑλλ. ἔθνους τοῦ ἐνεστώτος, ὅμως τοῦ Ἑλλ. ἔθνους τοῦ μέλλοντος! Ἐνὸς μέλλοντος ποῦ θὰ εἶναι καθαρῶ ἀπὸ κάθε Βυζαντινὴ μούχλα τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς! Τότε θὰ φανῆ, ποιοὶ εἶναι οἱ σωστοὶ προδότες καὶ ποιοὶ οἱ σωστοὶ εὐεργέτες!

Παρατηρῶ ἀκόμα ὅτι τὰ παραπάνω ἀξεγυμνώματα ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ γερμανικοῦ ρητοῦ: «μὲ δυὸ μαρτύρων στόματα βγαίνει παντοῦ ἡ ἀλήθεια». Κ' οἱ δυὸ μάρτυρές μου εἶναι ὁ κ. Κ. Χατζόπουλος στὸ Μόναχο καὶ ὁ κ. Ἀντωνιάδης στὴ Λειψία. Αὐτοὶ θὰ εἶναι πρόθυμοι, πιστεύω νὰ ἐπικυρώσουν τὴν ἀλήθεια τῶν λεγομένων μου σὲ ὅποιον τοὺς τὴ ζητήσῃ.

Λειψία—Κόννεβιτς 15 Ἀπρίλη 1908.

DR KARL DIETERICH

## ΗΛΙΟΣ ΒΓΑΙΝΕΙ

Νῦν ἔργων τὸν Ἔρωτα,  
ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ III—18

Ἐρῆς σοῦ τὸ παράγγειλα σ' τὸ ματαλέω καὶ τώρα  
Νὰ μὴ μὲ τυρανῶς...

Τί τὸ ματρί σου παραίτας καὶ ροβολᾶς στὴ χώρα  
κι ἀπὸ τὴν πόρτα μου περνᾶς;

Ἄν κάποτε σὲ τήραξα καὶ σοῦ κρινῶ πὸς εἶσαι  
πρῶτος στὴ λεβεντιά—

ἄλλοῦ βάλ' τὴν ἀγάπη σου, ἄλλοῦ τὰ δίχτυα στήσε  
καὶ ξέχασέ με πιά....

Βαρὺ χειμῶνα μέσα μου στὰ περασμένα χρόνια  
εἶχα βαλτό.

Τὸ στοριομά σου εἶτανε πὰ στῆς καρδιάς τὰ χιόνια  
διμέ! γραφτό.

Ἄν ξέρω ἂν εἶδον πόθος μου κι ἀγάπη, ποῦ πεθαίνει  
τὴ πάλωσε,

μὰ ὅλα τὰ περασμένα μου ξέρω μόνο πὸς βγαίνει  
ἄχ! ἕνας ἥλιος βγαίνει  
ποῦ τάλωσε....

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

## ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΙΑ ΜΙΜΗΣΗ (\*)

Στις 10 τοῦ Φλεβάρη ἀλὰ Φράγκα, πάνω στὰ νιάτα τοῦ καὶ τὴν τόση γλύκα τῆς ζωῆς, τριαντατέσσαρω χρονῶ παληκάρη, παράδωκε τὸ πνεῦμα στὸν Προφήτη, μίσεψε γιὰ τὸ αἰῶνιο του ταξίδι, ὁ ξανθὸς ἐρωτάρης τῆς Ἁγίας Λευτεριάς, ὁ ἀκούραστος κυνηγητῆς ἐνοῦ πανώριου ὄνειρου, ὁ Ρήγας Φεραῖος τῶν Αἰγυπτίων Μουστάφα Πασσᾶς Κάμελ.

Παιδί μὲ θέληση καὶ πατριωτισμὸ ἄμετρο, δὲν ἄφισε στὴ φτώχεια του νὰ τονὲ γονατίσῃ, μὰ μὲ τὴν ἐπιμονή, τὴν ὑπομονή καὶ τὴν ἀδιάκοπη μελέτη κατόρθωσε νὰ τὴ νικήσῃ, νὰ τὴν ξαπλώσῃ χάμω, καὶ πατώντας πάνω τῆς νὰ κηρύξῃ στὸν κόσμον, πὸς μὲ τὴν ἐπιμονή καὶ ἀληθινὴ μελέτη ὅλα κατορθώνονται, ἀρκεῖ κανεὶς νὰ θέλῃ.

Μεγάλοι πατριῶτες του, ὄχι βέβαια ἀπὸ τὸ ἰνῆφι τῶν Σεβαστόπουλων, μὰ ἀπὸ κάποιο ἄλλο ἄγγο κι ἀνείπωτο, πατριῶτες προοδευτικοὶ ποῦ λαχταροῦν καὶ θέλουν νὰ καμαρώσουν ὅσο τὸ γληγορότερο τὴν πατρίδα τους λεύτερη καὶ φωτοδότρα, δὲν τὸν ὑποχρέωσαν νὰ τοὺς ξηγᾶ τὸ Κοράνιο καὶ τοὺς σαρακοφαγωμένους παλιούς τους γραφιάδες καὶ ποιητές, μὰ τὸν ἄφηκαν λεύτερο, τονὲ θέλησαν κάτι πὸς μεγάλο, τὴν πόθησαν κήρυκα καινούργιας θρησκείας, νέων ιδεῶν.

Σὰν τὸν εἶδαν ἔτσι ξυπνὸ καὶ καματερό, τὸν συνέτρεξαν σ' ὅτι τοὺς χρειάζοτανε, τονὲ σπούδαξαν στὰ ἐδῶ σκολειᾶ, τὸν ἔστειλαν στὴν Εὐρώπη νὰ τελειοποιηθῇ, καὶ τὸν ἄφηκαν νὰ τραβήξῃ τὸ δρόμο του μόνος, ἐλεύθερος πάντα ὅπου ἤθελε, σ' ὅτι εἶχε κλίση κι ὅπως ἔκρινε καλλώτερο. Ἡ λευτεριά γενεᾶ τὴ Λευτεριά.

Ὅπως διόλου ἀντίθετα σ' ὅτι κάνουμε ἐμεῖς, ποῦ σὰ θὰ στείλουμε καμμιά φορὰ κανένα ὄζω ἀπὸ τὰ στενὰ σύνορά μας, ἔχτός ποῦ θὰ στείλουμε κείνον ποῦ θὰ διαθέσῃ τὰ πὸς θεμιτὰ κι ἀθέμιτα μέσα κι ὄχι ποῦ ἔχει τὴν ἀξία, τοῦ χαραζοῦμε καὶ τὸ δρόμο, τονὲ δένουμε κοντὰ σὲ μιὰ ἐπιστήμη, ἀδιάφορο ἂν ἔχῃ κλίση ἢ ὄχι, καὶ τοῦ λέγομε: «αὐτοῦ θὰ μείνης, αὐτὸ θὰ μάθῃς καὶ σὰ μὲ τὸ καλὸ γυρίσης, σ' αὐτὴ τὴ θέση θὰ σὲ διορίσουμε, αὐτὸ τὸ κόκκαλο θὰ σοῦ δόσουμε νὰ γλύφῃς καὶ σὺ ἀπὸ τὴν Ψωροκόσταινα, σχορνώντας τὰ γονικά μας».

\*) [Σημ. τοῦ «Νουμά»]. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ μᾶς εἶχε σταλθεῖ ἀπὸ τὸ καιρὸ μὰ ὄργησε νὰ τυπωθεῖ γιατί εἶχαν ἄλλα σειρά

Ἐφυγε τὸ καλὸ παιδί γιὰ τὴν Εὐρώπη καὶ νὰ αὐτὸ τώρα μονάχο του, δίχως καμμιά ἐπιτήρηση, αὐτεξούσιο, ἀνάμεσο σὲ χίλιες δυὸ Σειρήνες τῆς νιότης κι ὁμορφιάς, σὲ τόσα τῆς ζωῆς θέλητρα, λεύτερο νὰ ρυθμίσῃ τὰ βήματά του ὅπως αὐτὸ γνώριζε καὶ προτιμοῦσε καλλίτερα. Νᾶταν κανένας δικός μας, σίγουρα πὸς θὰ προτίμαγε τὶς μύρες καὶ τὰ καφεσαντάν, τὶς γυναῖκες καὶ τὰ χαρτιά, γιὰ νὰ γυρίσῃ ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια μὲ λίγα μπορντελίστικα Γαλλικά, γιὰ Ἐγγλέζικα, μὲ ἀλαφροὶς καὶ σαλατοποιημένες ιδέες, καὶ μὲ ξοανιὰ ἐμετική. Δὲν ἔκαμε ὅμως ἔτσι, δὲν ἐξευτέλισε τὸν ἱερό κι ἅγιο σκοπὸ τῶν πατριῶτων του. Γράφτηκε στὰ καλλίτερα Πανεπιστήμια, παρακολούθησε τὶς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν του, ἔχυσε τὰ μάτια του στὴ μελέτη, ζήτησε κι ἐπέτυχε τὴ γνωριμιὰ τῶν καλλίτερων, ἔδωκε δημόσιες διαλέξεις, μίλησε γιὰ τὸ δικίον τῆς πατρίδας του, ἐξιστόρησε τὰ δεινὰ τῆς σκλαβιάς, δάκρυσε στ' ἀκουσμα τῆς Λευτεριάς, καὶ μὲ λίγα λόγια, ἔκαμε ἕνα ἀμούστακο μαθητοῦδι αὐτό, πὸς περισσότερα ἀπὸ ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμουν, κι ὅμως δὲν κάνουν, σὲ δόξες καὶ παρασημα τρανοὶ μας πρεσβευτάδες.

Γύρισε ὕστερα στὸν τόπο τῆς γέννησῆς του τὸ τί κατόρθωσε εἶναι εὐκολο νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς στοὺς σημερινούς συντοπίτες του, στὴ φυγὴ τοῦ Κρόμερ, στὴ νέα πολιτικὴ τῶν Ἐγγλέζων. Οἱ σημερινοὶ Αἰγύπτιοι δὲν εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι ὡς ἄλλοτε, τὰ φλογερά του ἄρθρα στὴ «Λήουα» καὶ «Stendart Egyptian» καὶ τὴν «Egyptian Standert» τοὺς ἀνοῖξαν τὰ μάτια, τοὺς φώτισαν τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα, τοὺς ἔκαμαν νὰ αἰστανθοῦν τὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ τὸν ἐθνισμὸ τους, καὶ τὸ δημιούργημά του τὸ κόμμα τῶν Νασιοναλιστῶν, ἀνάγκασε τὴν Ἀγγλία νὰ σιέφτεται σοβαρότερα γιὰ τὴν ἐπικράτησῆ τῆς στὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ γιὰ νὰ κατορθωθοῦν τόσο ἐνωρίς, σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸ διάστημα, χρειάζοντουσαν αὐτοθυσία καὶ ταπεινότη, προτερήματα ποῦ πολὺ ὀλίγους καὶ σήμερα στολιζοῦν. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὀλίγους εἶταν κι ὁ Μουστάφα Πασσᾶς Κάμελ. Εἶχε ὅλα τὰ προσόντα κι ὅμως ποτέ δὲν ἐζήτησε δημόσια θέση, σὰν καὶ τὰ δικὰ μας τὰ κοπρόσκυλα, στὶς δημοσιογραφικὲς του συζήτησες ποτέ δὲν κατέβηκε σὲ προσωπικά. Πάντοτε λάτρης μιᾶς ιδέας, γιὰ τὴν ιδέα ἀγωνιζότου, καὶ μπρὸς

## ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ\*)

§ 11

### Ἡ πολιτικὴ τῆς Ρουσίας.

Πρῶτος μᾶς πῆρε στὸ λαϊμὸ τους ἀπὸ τοὺς νέους μας καλοθελητάδες, τοὺς Βορεινοὺς, ὁ Μέγας ὁ Πέτρος. Ἡ πολιτικὴ του εἶτανε ἀπλή καὶ μεγάλη. Νὰ καταργηθῇ τὸ Ὄθωμανικὸ Κράτος γιὰ ὄφελος τῆς Ρουσίας. Τὴν πολιτικὴ αὐτὴ φάνηκε σὰ νὰ τὴν ἀλλάζανε κάπως μερικοὶ του διάδοχοι, σὰ νὰ τὴν ἔκαμαν κάτι πὸς ἀβέβαιη, πὸς σκοτεινὴ, καὶ στὴν ἀπανωσιὰ πὸς αὐταπάρητη. Ἡ βάση ὅμως ἔμεινε πάντα ἡ ἴδια.

Ἀκολουθώντας ὁ Μέγας Πέτρος τὸ παράδειγμα τῶν παλιῶ μας φίλων, ἄρχισε, ἔμα τᾶβαλε μὲ τοὺς

\*) Ἡ ἀρχὴ του στὸν ἀριθ. 281.

Τούρκους, νὰ ψαρεύῃ ραγιαδικὴ συδρομὴ ἀπὸ Σλάβους, ἀπὸ Ἀρβανίτες κι ἀπὸ Ἑλληνες, παρακινώντας τους μὲ προστατευτικὰ καὶ μὲ θαρρετικὰ λόγια, καὶ λέγοντάς τους νὰ μὴ νοιάζονται, αὐτὸς θὰ εἶναι μαζί τους πάντα.

Ὡς τόσο ὑπαρχαν καὶ τότες καὶ κατόπι μερικοὶ ποῦ πιστεύανε πὸς τῆς Ρουσίας οἱ σκοποὶ δὲν εἶτανε ὀρθοῦτα ἐργαστικὰ, ποῦ ἐλπίζαν πὸς ἀλήθεια λογαρίαζε ἡ Βορεινὴ ἐκείνη Δύναμη νὰ ξανακυστήσῃ εἶδος Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Τῆς ἀπελπισίης ἐλπίδες, ποῦ σήμερα ἄλλο αἶσθημα δὲ μᾶς φέρνουνε παρὰ λύπη βαθεῖα. Τοὺς πτώτερους ὅμως δικούς μας ζήτημα δὲν εἶναι πὸς, ὅσο κι ἂν τὰ μασσοῦνε οἱ ἱστορικοὶ μας, λίγο τοὺς ἔμελε τότες ἂν κατέβαινε νὰ ριζώσῃ γιὰ πάντα στὰ μέρη μας ὁ Ρουσσός, σῶνε νᾶφευγε γιὰ πάντα ὁ Τούρκος. Μάλιστα τοὺς φαινότανε πολὺ φυσικὸ κ' εὐλογημένο πρᾶμα, ἀφοῦ ὀρθόδοξος πάντα ὁ Ρουσσός. Κ' ἔτσι τοὺς γαργαλίζανε τοῦ Μεγάλου Πέτρου τὰ λόγια.

Ἄρωτήστε τὸν ἱστορικὸ ποῦ ἀκολουθαῖτε, θὰ σᾶς πῇ ἀμέσως πὸς τὸ Ἔθνος τονὲ θεωροῦσε πάντα τὸ Ρουσο σύμμαχο, ὄχι μελλοῦμενο κυρίαρχό του. Πηγαίνει μάλιστα καὶ κάτι πὸς μακριὰ, ἐπειδὴ πασχίζει νὰ μᾶς πείσῃ πὸς ἂν ἡ Δυτικὴ ἢ Εὐρώπη μᾶς

μελετοῦσε πὸς προσηχτικά, θὰ παρατηροῦσε τὴν ἀλλαγὴ ποῦ ἦρθε στὸ φρόνημά μας, καὶ θᾶνοιωθε πὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰῶνα γιὰ ἀνεξαρτησία μονάχα πολεμήσαμεν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὸς τὸ ἔθνος σηκωνότανε τώρα περισσότερο μὲ παρακλήσες καὶ μὲ ταξίματα, καὶ λιγώτερο μὲ τὰ στρατολογικὰ συστήματα ποῦ τοῦ ἐφαρμόζανε ἄλλοτε οἱ Βενετοὶ στὶς ἀπανωτὲς καὶ συχνὰ τυχερὲς ἐκστρατεῖες τους. Ἄν ὅμως εἶχαμε τέτοιες ἐκστρατεῖες καὶ τώρα, ἂν κυρεῖναν τίποτες κάστρα οἱ Ρουσοὶ καὶ τὰ κρατοῦσαν, θὰ βλέπαμε ἂν ἀλλάζαν: στ' ἀλήθεια κάφκαλα οἱ δικοὶ μας, ἂ θὰ πολεμοῦσαν δηλαδὴ τοὺς Ρουσούς γιὰ νὰ τοὺς βγάλουν ἀπὸ τὰ Κάστρα καὶ νὰ τὰ πάρουν αὐτοὶ νὰ γενοῦν ἀνεξάρτητοι. Αὐτὰ ὅλα τὰ μελετοῦσε, θαρροῦμε, ἡ Εὐρώπη πολὺ πὸς προσηχτικά ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ μας. Ἄν τὸ ἔθνος φώναζε ἢ ὄχι «Ἀνεξαρτησία» ἂν ἐνοιωθε μάλιστα τί θὰ πῇ «Ἀνεξαρτησία», αὐτὸ ἂς μείνῃ γιὰ συζήτηση ἀκαδημαϊκὴ. Ὁ λόγος εἶναι ἂν τὸ ἔθνος, ἢ καλλίτερα ἂν οἱ ἀρχηγοὶ του, πιστεύανε πὸς θᾶξινουμάσαν ἀπὸ ξένη κι ἀπὸ φιλόδοξη Δύναμη τέτοιο μεγάλο καλὸ. Ἄς γυρίσουμε ὅμως στὸ Μέγα Πέτρο.

Τὶς εἰκοσιτρὲς τοῦ Μάρτη 1711 ἔβγαλε τὴν

στην επιτυχία της, επιτυχία για την πατρίδα, για την ανύσταση του γένους του. Έθυσιασε όλα κι άτομικά συμφέροντα και μικροφιλοδοξίες, κι εγωισμό. Τα λόγια του εύρισκαν ήχω στα έργα του γι' αυτό και έπεβλήθη. Για να επιβάλει κανείς την ιδέα του, ανάγκη να κερδίση ο ίδιος πρώτα την έχτιμηση του κοινού, και η έχτιμηση δεν αποχτιέται παρά μόνο με έργα. Η έπιβολή θέλει αυτοθυσία, έχει ανάγκη από άφιλοκερδία. Θεωρία άγνωστη, κατά δυστυχία, σε μās τους Έλληνες.

\*

Το πόσο έχτιμήθηκε κι αυτός και το έργο του, μαρτυρά η μεγαλοπρεπέστατη κηδεία που του έγινε. Έκατό χιλιάδες λαός και πάνω άκολουθήσε το λείψανό του ως τή στερήν κατοικία· όλοι οι πρόκριτοι, όλα τα σχολεία από τις πολιτείες και τα χωριά, σωρεύτηκαν στο Κάϊρο, γύρω στο σκήνωμά του, σε έερο προσκύνημα, και το κορύφωμα, η Έθνική Αίγυφτιακή σημαία, με κάποια κρύφια αναγάλιαση σκέπασε το νεκρικό του φέρετρο, τιμή που δεν άξιώθηκε ούτε ο νεκρός του Άντιβασιλέα Τεουφίκ. Τώρα γίνεται λόγος να στήσουν τον άντριάνα του, γίνεται σκέψη ν' αγοράσουν το σπίτι που γεννήθηκε, να χτίσουν σχολεία με τ' όνομά του, και τόσα άλλα, όλα βραβείο στον άφιλοκερδή πατριωτικό του άγωνα. Νάταν Ρωμιός και να ζούσε στην Ελλάδα με τέτοια άρχή και πρόγραμμα, σίγουρα θα πέθαινε στην ψάθα περιφρονεμένος. Γιατί για την έπικράτηση μιας σωστικής ιδέας δεν άρκει μονάχα ένας Μουσταφα Κάμελ· χρειάζεται και λαός μορφωμένος να τον καταλαβαίνει· και ο λαός μορφώνεται με τα σχολεία και τις υγιεινές διδασκαλίες τω διδασκάλων του. Πράματα άνύπαρχτα στο έθνος μας.

Εύγε στην Αίγυπτο που βγάξει τέτοιους πατριώτες, εύγε στους Αίγυφτιους που ξέρουν και κρίνουν, ξέρουν κι έχτιμούν, ξέρουν και βραβεύουν την άρετή, εύγε στους φιλοπόρους, και τρεις φορές άισχος σ' έμās, που και από τους χτές ακόμα ήμιάγχιους, καταντήσαμε χειρότεροι. Να τάποτελέσματα της φιλαρχίας, του εγωισμού και του άτομικού μας συμφέροντος, να τα καλά τω σχολειώ μας, να οι καρποί τω νεκρόφιλω δασκάλω μας. "Άς τα καμαρώνουν.

Mansourah 4/17/2/908.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΜΕΛ

# "Ο ΝΟΥΜΑΣ"

## ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

### ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. 8. — Για τις Έπαρχίες Δρ. 7  
Για το Έξωτερικό Δρ. Χρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρέμνες (2 Δρ. την τριμήνια) συντρομές.

Κανένas δε γράφεται συντρομητής ά δε στείλει μπροστά τη συντρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάκια (Σύνταγμα, Όμόνοια, Έθν. Τράπεζα Έπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχίδρομου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηδδδρομου (Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Έστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

## ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Το καινούριο Στάδιο — 'Ο άλλος Άβέρωφ — Διπλωματικές δάφνες του κ. Κλ. Ραγκαβή — Νέοι άντρες — Το άγλωσσο έθνος.

ΚΑΠΙΟΣ από κείνους που χιζόνε μια πλατύρη πατρίδα στην ψυχή τους και που βρίζονται προδότες από τους κ. κ. Μιστριωτόπληχτους πατριώτες, συλλογίζονται έτοι την περασμένη Κεριακή, που θαβόντουσαν τα κόκκαλα του Άβέρωφ :

— Οι Ρωμιοί σήμερα, συγκινημένοι τάχα, θάφτονε τα κόκκαλα του Άβέρωφ. Έμεις με κάποια άλλιώτικη συγκίνηση, την ίδια ώρα, άποτραβηγμένοι στο άλόμερο εργαστήρι μας, χιζόνε το καινούριο σπίτι μας. Κάτι θάφτονε αυτοί, κάτι χιζόνε μεις — κι ές μās θάφτονε ζωτανούς, σωριάζοντας πάνω στην ψυχή μας όλα τα μάμαρα του Σταδίου τους. Το δικό μας το Στάδιο το σηκάνουμε μεις στη Ρωμαϊκή ψυχή — και στο Στάδιο αυτό θα γίνουν οι μελλούμενοι άγώνες, οι μεγάλοι, μια μέρα...

\*

ΚΑΠΟΤΕ (καθώς γράφανε τις προάλλες οι φημερίδες) μια έπιτροπή ζήτησε παράδες από τον Άβέρωφ για τον Έθνικό στόλο.

— Άπό σās, του είπαν, κ. Πρόεδρε, καρτερούμε να μās δώσετε τα περισσότερα !...

— Να μην καρτεράτε τίποτα από μένα, τους άποκρίθηκε.

— Μπα ! Και γιατί ;  
— Έγώ δε δίνω λεφτά για καράβια και για πολέμους. Θέλετε σχολεία ; Έτοιμος ! Πριν κάμετε στρατιώτες, κάμετε δασκάλους και παπάδες !...

"Άγια λόγια, σοφά, έθνικά λόγια. Άλλο ζήτημα τώρα, αν οι δασκάλοι κ' οι παπάδες που βγαίνουν από τα σχολεία πούχτισε ο Άβέρωφ, δε διαφέρουνε καθόλου από τους δασκάλους και τους παπάδες που μās ξεφουρνίζουν τάλλα σχολεία. Δεν το συλλογίστηκε ο άθρωπος, μα και δε θα βρεθήκανε άλλοι μυαλωμένοι πατριώτες ναν του το πούνε, πώς για να μην πάνε χαμένοι οι παράδες του και για να ποχτίσουμε δασκάλους και παπάδες της προκοπής έπρεπε οι δωρεές του στο Έθνος να γίνονται με όρους.

Με το «Νά, παράδες και χτίστε σχολεία !», χιζόνονται σπίατα μεγαλόπρεπα, μα καθόνται μέσα κουκουβάγιες. Κι όσο υπάρχουνε κουκουβάγιες, τα σπίατα τα μεγαλόπρεπα ζημιά κάνουν κι όχι καλό.

Δω ταιριάζει και κείνο που είπε ο Άβέρωφ όταν του είπανε στα 97 πώς ο στρατός μας έφυγε πατείς με πατώ σε από τη Λάρισα.

— Ά με τόση όρμη έτρεχε ο στρατός μας προς το βορριά κι όχι προς τη νοτιά, δεν ξέρουμε ποιοί θα είντουσαν οι νικητές σήμερα !...

Το ίδιο λέμε και μεις.

— Άν ο Άβέρωφ, δίνοντας τον παρά του, έβλεπε προς τα μπρος κι όχι προς τα πίσω — ά δηλ. έβλεπε τις άληθινές άνάγκες του Έθνους κι όχι το σχολαστικισμό, δεν ξέρουμε αν η τύχη μας δεν είχε αλλάξει σήμερα στο καλύτερο.

Κ' έτσι το Έθνος θα καρτερεί πάντα να γεννηθεί ένας άλλος Άβέρωφ, που να βλέπει προς τα μπρος και που ναν το βοηθήσει με τους παρδες του στον ξαναγεννημό του.

\*

ΜΕ το σημερινό του άρθρο ο κ. Ντιντριχ ψέλνει τα επινίκεια της διπλωματίας μας. Νά, ξεαστερωσύνε μυαλού μια φροά και να, διπλωματική σοφία ! Να χαλνάει μια έθνικάτατη δουλιά, να ρεζιλευόμαστε στον έπιστημονικό κόσμο, να δίνουμε άφορηή στους Βουργίρους και στους Ρουμάνους να γαλάνε μαζί μας, μόνο και μόνο γιατί η Ελλάδα ευτόχρησε να έχει έπίσημο αντιπρόσωπό της στο Βερολίνο τον κ. Κλέων Ραγκαβή !

"Ίσαμε σήμερα ο κ. Ραγκαβής, έξόν από τα «Άλγη» του και τη «Δούκισσα των Άθηνών», καμιά άλλη διπλωματική έπιτυχία δε μās παρουσιασε. Τώρα με τον πόλεμο πούστησε του κ. Ντιντριχ μās δίνει και την τρίτη διπλωματική έπιτυχία του. Ναν τις χιλιάσει, για να μπορέσει, έτσι δουλεύοντας κι αυτός και οι όμοιοί του, να πεί περήφανα μια μέρα :

— "Ό,τι καλό είτανε να γίνει το κατάστρεφα για να μην μπορέσουν οι όχτροί μας να βρουνε τίποτα να καταστρέφουν κι αυτοί.

\*

ΑΝ ο κ. Γούναρης κι ο κ. Πρωτοπαπαδάκης γίνουν ή δε γίνουν Έπουργοί, πεντάρα δε δίνουμε κι ούτε μās συγκινεί καθόλου η ύπουργοποίηση τους. Ξέρουμε πολυκαλά πώς κι αυτοί, όσο κι ά ρεκλαμάρονται από τις φιλικές τους φημερίδες για τις καινούριες ιδέες τους, ά ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο και θάφισουν τις ιδέες τους (έννοείται, αν

περίφημή του την προκήρυξη «προς πάντας τους πιστούς και πάντας τους μητροπολιτάδες όπου μās άγαπούν,..... και τους προστους των κλεφτών, και τους καπετανέους, και τάξια παληκάρια, και πάντας τους Χριστιανούς όπου είναι εις την πίστιν μας, και πάντας τους παπάδες». Και τους έλεγε κοντά στάλλα, «Έγώ σας κράζω εις το άσκέρι μου και εις το μεγάλο τάμπουρό μου, και έσείς να φέρετε τους πιστούς σας φίλους. Μα την δύναμιν του σπαθίου μου να εύρετε ήσυχίαν και να γλυτώσετε από τους Τούρκους. Και ό,τι τιμήν σας έκαμαν οι μεγάλοι Άφεντάδες κ' οι μεγάλοι Άγάδες, και έγώ παρόμοια θέλω σας την κάμει. Διά την λύτρωσίν σας έμπαίνω εις τα βάσανα και θέλω να με βρηθήσετε, και μετά ταύτα θέλει σας δώσει ο Θεός το πάσα καλό, και θέλετε εύρει εκ μέρους μου τιμήν και εύσπλαγχνίαν».

Η ζαχαρωμένη αυτή προκήρυξη, που βγήκε σε στιγμή άνάγκης, για να περισπάση ο Μ. Πέτρος τους Τούρκους, έμεινε προκήρυξη, έπειδή σε μερικους μήνες έπαθε τον άποκλεισμό του στον Προύτο κι άναγκάστηκε να ειρηνέψη με την Τουρκία. Τα λόγια της όμως χαραχτήκανε βαθιά μέσα στη ρωμαϊκή καρδιά. Πρώτη φορά ύστερ' από αιώνες ά-

κουγε το Έθνος τέτοια παρηγορητικά λόγια. Τάχα-ψε μονορούφι, κι άκουγες από τη μια τω δασκάλων τις άνυπόφερτες δέσεις και τα έγκώμια, από την άλλη του λαού το τραγούδι, που σαν άνοιξιάτικο άλγήθεια κελάϊδημα άντιλαλούσε στής Ρούμελης τα βουνά.

Άκόμα τούτ' την άνοιξη,  
Ραγιάδες, ραγιάδες,  
Τούτο το καλοκαίρι,  
Καημένη Ρούμελη,  
Όσο νάρθη ο Μόσκοβος,  
Ραγιάδες, Ραγιάδες,  
Να φέρη το σερφί,  
Μοριά και Ρούμελη.

Τόσο παραλυμένη είταν η έθνική η ψυχή, παραλυμένη από πολύχρονα παθήματα, από τυφλούς όδηγούς, και το χειρότερο από την άγίατρευτη κλερονομική άρρώστια να προσμένη από ξένους.

Άλάκερα «Κύρια άρθρα» μās γράφει ο φίλος για να μās δείξη πώς όσο κι ά λέχτηκε πώς του Μεγάλου Πέτρου ο σκοπός είταν καταχτητικός, κι όχι βοηθητικός, η πολιτική όμως της Ρουσίας από καιρό σε καιρό φαινότανε σα να γύρευε να συστήση ξεχωρο χριστιανικό Κράτος στα μέρη μας. Ό ίδιος

ώς τόσο τ' όμολογεί παρακάτω, αν και κάπως με το στανιό, πώς όχι μονάχα ο Μ. Πέτρος ενεργούσε σα να σκόπευε από Τούρικο να το κάμη Ρούσικο, μα και σ' άλλη άργότερη προκήρυξη, της Αυτοκρατορίσσης Άνας, ο Ρούσος ο άρχιστράτηγος πολυ καθαρά το βεβαίωνε στους δικούς του πώς οι Ρωμιοί θεωρούνε την Αυτοκρατορίσση νόμιμή τους Βασίλισσα. Και μόλις ύστερ' από τα 1770 ξετρύπωνει και βρίσκει μικρά σημάδια, κι αυτά όμως άβέβαια και σκοτεινά, πώς η ρούσικη η πολιτική μπορεί και ν' απόβλεπε σε ξεχωρη Χριστιανική Αυτοκρατορία, του χειριού της όμως βέβαια κ' είκεινη.

Ί Πώς να τα συβιάσουμε αυτά με την παρατήρηση πώς το Έθνος θεωρούσε τον Τζάρο σύμμαχό του, κι όχι κυρίαρχό του ! Πώς να τα συβιάσουμε με την «άνεξαρτησία» που έλπίζε τάχα από την άρχή του δέκατου όγδοου αιώνα ; Κ' η έλπίδα της άνεξαρτησίας, κι ο άλτρουϊσμός της Ρουσίας είτανε παραμύθια. Η κατάσταση, κατά τη γνώμη μας, είταν η άκόλουθη. Όπως τώρα το Έθνος το παραζαλίζουε ακόμα οι ιστορικοί μās με λογής παραλόγα και πλανητικά όρηνημένα, έτσι και τότες οι συμβουλάτορες του πασκίζανε να το μεθύσουν με όνειρα καινούριας Αυτοκρατορίας, θαρρώντας πώς το

υπάρχουν ιδέες) στην ξώπορτα του Υπουργείου να ξεκουράζονται όσον καιρό θάνα ή αφεντιά τους Υπουργοί.

Έπειτα και τώρα, καθώς και πάντα, ἔ γίνεται Υπουργική μεταβολή, θα γίνει από κομματική ανάγκη. Κι όταν υπάρχει αυτή η κομματική ανάγκη στη μέση, οι καινούριες ιδέες γίνονται τουρσί.

— Σὰς ἔφερα, θὰν τοὺς πεί ὁ κ. Θεοτόκης, νὰ μοῦ δυναμώσετε τὸ κόμα μου κι ὄχι νὰ μοῦ ἐφαρμόσετε δικά σας προγράμματα. Ἄν ἔχετε τέτια, φυλάχτε τα νὰν τὰ ξεφορτίσετε δὲν γίνετε Πρωθυπουργοί!

Καὶ σὲ τέτια σιδερένια λογική κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ντισταθεῖ.

★

**ΨΑΧΝΟΝΤΑΣ**, γράφει ἡ «Ἀκρόπολις» τῆς Τρίτης, σὲ κάτι παλιὸς κοινοβουλευτικὸς λόγους τοῦ κ. Γούναρη νὰ βρεῖ «ποιοὺς πολιτικὸς καπνοὺς φοιμάρει ὁ νέος ἀθροῦς τῆς ἡμέρας», ἔφτασε στὰ ἀκόλουθα ἀπελπιστικὰ συμπεράσματα:

1ο. «Ἡ Βουλὴ οὐδέποτε συγκινεῖται, οὐδέποτε ἐργάζεται, οὐδέποτε αισθάνεται καὶ πταίει πρὸς τοῦτο αὐτὴ ἡ καθαρῶς γλώσσα εἰς τὴν ὁποίαν ἀπτείνονται οἱ ῥήτορες».

2ο. «Ὅπως εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὁ δάσκαλος μιλάει ἀλαμπουρνέζικα διὰ τὰ παιδιὰ, ἔτσι καὶ ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ βουλευτήριον διὰ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς βουλευτάς».

3ο. «Ἐνας λόγος τοῦ (τοῦ κ. Γούναρη δηλ.) περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν ὑπερκαθαρεύουσαν μᾶς ἀφίνει κρύους μπούζι. Μόνον στὴν τελευταία παράγραφο τῆς ἀγορεύσεώς του, ὅταν ἀφίνει τὸ φάντασμα τῆς καθαρῶς γλώσσας καὶ καταπιάνεται ἀπὸ τὴ ζωντανὴ καθομιλουμένη, ξυπνάει ὁ φυσικὸς Γούναρης, ἐπανέρχεται ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα εἰς τὴν ζωὴν, αισθάνεται τὰ μέλη του παλλόμενα καὶ κατορθώνει νὰ συγκινήσει τοὺς ἀκροατὰς του».

4ο. (Τὸ ἀπελπιστικώτερον μὰ κι ἀληθινώτερον συμπέρασμα τῆς) «Καὶ τὸ ἔθνος αὐτὸ τὸ ἀγλωσσο θέλει νὰ πάει ἔμπρὸς!»

#### ΜΩΣΑΪΚΑ

### ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΣ ΜΟΥ

Κόψε ἀπὸ τίς ἡμέρες μου  
Καὶ δόσε τῆς Καλῆς μου:  
Δευκὲς οἱ περιστέρες μου  
Ψυχῆς κι ἀναπνοῆς μου  
Νᾶναι οἱ Συγγμὲς ποὺ ἐφύγανε  
Στοὺς κόρφους τῆς γοργά.

Ποτὲς νὰ μὴν ἠσκιόουνε  
Τῆ λάμψη τῆ γλυκεῖά της;  
Καὶ τὰ φτερ' ἂν ἀπλόουνε,  
Νὰ κλειοῦν στὴν ἀγκαλιά της  
Μὲ τὰ φιλιὰ τὰ πρόσχαρα  
Καὶ τὰ ὄνερα τὰργά....

Δευκὲς οἱ περιστέρες μου  
Συγγμὲς ἀθώες, κ' ἐλπιδες  
Νὰ γίνονται οἱ ἡμέρες μου,  
Καὶ σὰ δροσοσταλίδες  
Στὰ φύλλα τῆς καρδούλας τῆς  
Νὰ πέφτουνε σιγά....

Σπέτσες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

### ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου. Ἐνας παράτιτος ἀπὸ κάτω: ἀναλυτικὴ μελέτη τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Τῆς μελέτης ὁ συγγραφεὺς, Ἐλισαῖος Γιαννίδης. Καὶ τὸ βιβλίο, «ἐκδοσὴ τοῦ ἀδερφάτου τῆς ἐθνικῆς γλώσσας». Στὴν ἀρχὴ λίγες ἀράδες «σὺν ἀφιέρωσιν» ἀστὸς ἀθελὸς συνεργάτης, κάποιους φίλους καὶ κάποιους γνώριμους, ποὺ μὲ τὴ συζήτησή τους τὴν ἀμελέτητη, μοῦ ἔδωσαν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω καλῆτερα τὰ νήματα ἀπ' τὰ ὁποῖα κρατιέται μέσα στὴν ψυχὴ μας ἡ γλωσσικὴ πρόληψη, καὶ στάθηκαν ἀφορμὴ νὰ ρίξω μὲ κάποιον τάξιν στὸ χαρτί ὅσα πρόχειρα καὶ ἄταχτα τοὺς ἔλεγα». Ἐρχονται πῶς τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου. Πρόλογος (σελ. 5—11). — Πῶς γεννήθηκε (11—18). — Μία αἴρεση (18—22). — Εἰσαγωγή (22—32). — Πλάνες (32—90). — Ἡ κατάστασις (90—109). — Ἀνάγκη (109—120). — Σκολεῖο (120—151). — Μαλλιαροὶ (151—165).

Αὐτὸ εἶναι τὸ βιβλίο. Εἶναι ἀκόμα, ὅπως λέει στὸν πρόλογό του ὁ συγγραφεὺς, μὴ εἰσαγωγὴ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. «Μὲ λόγια παστρικά καὶ ὑπομονητικὴ ἀνάληψη ζητεῖ νὰ ἐξηγήσει σὲ κάθε μορφωμένον ἄνθρωπο τί πρᾶμα εἶναι τὸ λεγόμενον γλωσσικὸ ζήτημα, τὸ μεγάλο σκάνταλο τῆς ἐποχῆς μας». Στὸ σκοπὸ αὐτό, τὸ διδαχτικὸ, εἶναι προσκαρμωμένο τὸ σκεδίο τοῦ βιβλίου καὶ γενικῶς ὅλη του ἡ οἰκονομία. — Τὰ ἐπιχειρήματα, παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ποὺ στηρίζουν τὴ γλωσσικὴ πλάνη εἶναι δύο εἰδῶν — τὰ σοφὰ, ντυμένα μὲ τὸ φέρεμα τῆς ἐπιστήμης, συζητήσιμα ἐπὶ τέλους, ποὺ κἀθονται σοβαρὰ σὲ βιβλιοθήκας: αὐτὰ, ὅπως τὸ ἐξηγεῖ καὶ εἶναι ἡ ἀλήθεια, οὔτε τὴ γέννησαν τὴ σημερινὴ κατάσταση, οὔτε εἶναι ἱκανὰ νὰ τὴ στηρίξουν, ἐκ τῶν ὑστέρων μόνον ἐπινοήθηκαν γιὰ νὰ τὴ δικαιολογήσουν ὅπως ὅπως, ὅταν τᾶλλα μὲ τὸ φῶς τῆς ἐπιστήμης ἔχασαν τὴν ἀξία τους — τᾶλλα, εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα τὰ μελέτητα, ποὺ ἀκούγονται στὴν κοινὴ συζήτησι, τὰ «ζυπόλυτα» ὅπως τὰ ὀνομάζει, ἐπιχειρήματα. Καὶ ὅμως, παρατηρεῖ πολὺ σωστά, τὸ μὴ πρᾶμα ὅπου θεμελιώνεται ἡ σημερινὴ γλωσσικὴ κατάστασις εἶναι αὐτὰ. Αὐτὰ εἶναι ποὺ ριζώσανε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους, κ' ἐμπόδισαν ἔως τώρα τὴ φυσικὴ μας γλώσσα νὰ καλλιεργηθεῖ. Κι αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα, οἱ λογῆς πρόληψες — τὰ νήματα ποὺ ἀναφέρει μπροστὰ στὴν ἀφιέρωσιν ἐξετάζονται

ἕνα ἕνα μέσα στὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ βιβλίου.

Τὸ βιβλίο εἶναι γραμμὸ μὲ ταλέντο. «Ἀπὸ σοφία θὰ εἶναι φτωχόν» μᾶς λέει στὸν πρόλογο ὁ συγγραφεὺς. Μὰ εἶναι γιομάτο ἀπὸ νοῦ. Καὶ γνωρίζει τὴν ἀληθινὴ πηγὴ τῆς σοφίας — τὴ ζωὴ. «Ἀπὸ τὴ ζωὴ, τὸ ἀνεξάντλητο αὐτὸ ἔδαφος τῆς μελέτης, τὴν ἀληθινὴ πηγὴ τῆς σοφίας, θὰ πάρουμε ἐπιχειρήματα σπαρταριστά, καὶ θὰ τὰ ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης μὲ τὰ δικά του τὰ μάτια, καὶ θὰ τὰ κρίνει μὲ τὴ δικὴ του τὴν κρίσιν». Ἡ παρατήρησις εἶναι ἡ ἀνώτερη ὁδηγήτρια ἀρχὴ τῆς μελέτης — κ' ἡ δύναμις τοῦ βιβλίου, ἡ ἀναντίλεχτα μεγάλη, εἶναι καθαρὴ ἡ δύναμις καὶ ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων. Στὴν ἐξέτασή τους ὁ συγγραφεὺς φέρνει μὴ ἀνάγκη ἀναλυτικὴ ὄχι κοινὴ. Καὶ θὰ ἤθελα ἀκόμα νὰ μὴν περάσω ἀπαρατήρητο τὸ βαθὺ αἶσθημα τῶν φυσικῶν νόμων ποὺ ἐμπνέει πάντα τοῦ συγγραφεὺς τὴ σκέψιν. Ἄν τὸ σημειῶναι αὐτὸ ἐδῶ, τὸ κάνω γιὰ τὴν εἰμαι βέβαιος ὅτι ἀνταποκρίνομαι στὴν ἀγαπητὴν ἰδέαν τοῦ συγγραφεὺς, κ' ἐξηγῶ τὸ πνεῦμα του.

Προσπάθησα μὲ λίγες γραμμὲς νὰ δώσω μὴ ἰδέαν τοῦ βιβλίου καὶ νὰ ξεσηκώσω τὸ γενικὸ χαρακτήρα του. Γιὰ τὴν οὐσία — πολλὰ πολλὰ δὲ θὰ εἶταν ἀνάγκη νὰ πεῖ κανεὶς. Θὰ ἔφτανε ἴσως τόσο μόνον δὲν τὸ βιβλίο — ἀπὸ τὴν ἐποψὴ τῆς αἵρεσης — εἶναι τελείως ὀρθόδοξο. Οὐτ' ἐρχεται μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ φέρει καινούρια γλωσσικὰ δαιμόνια, ζητεῖ μόνον μέσα στὴ μοναδικὴ ἀναρχία ποὺ βασιλεύει σήμερα, στὴ γλωσσικὴ αὐτὴ παραζάλη, μέσα στὸ χάος αὐτὸ ὅπου στριφογυρίζουν καὶ συγκρούονται γνώμες καὶ γνώμες, νὰ συντελέσει γιὰ νὰ μορφωθεῖ ἡ νέα, ἀσκημάτιστη ἀκόμα, γλωσσικὴ συνείδησις. Κάπου στὸν πρόλογο λέει ὁ ἴδιος: «Ἐγὼ ἕνα τηλεσκοπίον ἐφφισα μόνον καὶ προσκαλῶ τὸν κόσμον νὰ κυττάξει μέσα, μὰ ἐκεῖνο ποὺ δείχνω δὲν τὸ βρῆκα ἐγὼ». Εἶναι ὁμολογία ποὺ μᾶς ἀγγίζει μὲ τὴν ἀπλή, τὴν τίμια, τὴν ἀπόλυτὴ τῆς εἰλικρίνειας. Μὰ ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀποκλειστικὴ τῆς ἀλήθειας ἀγάπη, ἡ ἀμεροληψία στὴν ἔρευνα — ἡ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε φανατισμὸ κρίσις δὲν εἶναι λιγώτερον χαρακτηριστικὰ τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῆς λογικῆς, τὴ μέθοδο καὶ τὴ δειξὸ μεταχειρισμὸ τῆς. Νομίζω ὁ λόγος σὺν εἶναι γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, πῶς μπορεῖ κανεὶς τὴν εἰλικρίνεια, νὰ τὸ σημειῶναι καὶ νὰ τὸ φωνάζει ὅταν τὴ βρῆκει. Καὶ δὲν ξέρω τώρα ἂν εἶναι ἀνάγκη ὑστερ' ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, νὰ παρατηρήσουμε σκεπτικὰ μὲ τὴν ὁμολογία αὐτὴ τοῦ συγγραφεὺς ὅτι τὸ «τηλεσκοπίον» ποὺ λέει εἶναι δικό του, καὶ τὴν ἀλήθειαν ποὺ δείχνει, ἂν ὅπως ὁμολογεῖ δὲν τὴ βρῆκε ὁ ἴδιος, τὴν ξαναβρῆκε ὅμως.

Μέσα σ' ἕνα τέτοιο βιβλίο, διδαχτικὸ ἔτσι καθὼς τὸ ἔνοιε ὁ συγγραφεὺς, δὲν μποροῦσε νὰ λείπουν καὶ μερικὰ πρᾶματα πολὺ ἀπλά, πολὺ γνωστὰ, κοινὰ, εἰπωμένα. Καὶ ἂν αὐτὸ, δὲν ξέρω, φανεῖ ὅτι ζημιώνει κάπως τὸ βιβλίο, ὁ συγγραφεὺς τουλάχιστο

γλύτωναν ἔτσι, καὶ μὴν προβλέποντας πῶς θὰ τὸ χαντακῶναν ἀκόμα πῶς βαθύτερα, καθὼς ἔγινε κίβλας. Οἱ πολλοὶ ὡς τόσο, ὁ κοινὸς ὁ κόσμος, τοὺς εἶτανε τοὺς πῶτερους ἀδιάφορο, ξένη κυριαρχία ἢ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, σῶνει, καθὼς εἶπαμε, νὰ φευγε ὁ Τούρκος, σῶνει νὰ δὲλεπε κάπως ἄσπρη μέρα ὁ τόπος. Προφῆτης τοὺς ἐκείνων εἶτανε ὁ Ἀγαθάγγελος.

§ 12

### Ἀγῶνες καὶ μαρτύρια τοῦ δέκατου ὄγδου αἰῶνα.

Τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ δέκατου ὄγδου αἰῶνα τὰ πέρασε τὸ ἔθνος μὲ τέτοια περίπου ὄνειρα. Ἐλεγεσ καὶ μάζεσε ὑλικὸ κ' ἡ Ρουσία κ' ἡ Ρωμισσὴν γιὰ τὸ μεγάλο τὸ ξεσπάσιμο. Ἦρθε ἡ Αἰκατερίνα κ' ἔβαλε τὸ δαυλὶ στὸ μπαρούτι.

Ὁ μεγάλος ὁ ἀπόστολος τῆς Αἰκατερίνας εἶταν ὁ Παπάζογλου. Κατέθηκε στὰ 1766, καὶ τοὺς μάγεψε ὄλους ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Στὴν Ἡπειρο, στὴ Ρούμελη, στὸ Μοριᾶ. Κληρικοί, ἀρματωλοί, προυχόντοι, ὅλοι τοῦ ἀνοίξανε τίς ἀγκάλες τους, κι

ἀκούγανε μὲ συγκίνηση καὶ μὲ συνεπαρμὸ τίς πρότασες καὶ τὰ ταξίματα τῆς Μεγάλης Αὐτοκρατορίας. Οἱ Μανιάτες ὡς τόσο κ' οἱ Καλαματιανοὶ δὲ συνεπαρθήκανε: αὐτοὶ τῶκαμαν ὅρο πῶς δὲν κουνούνε ἂν δὲν κατέβη Ρουσιακὸς στρατὸς νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Πολὺ σωστά: μὴ καὶ πιαστήκανε πάλι ἀπὸ ξένη βοήθεια, νᾶναι τουλάχιστο ἀληθινὴ βοήθεια, κ' ὄχι λόγια.

Ἀνάλογα κινήματα ἀπὸ πρᾶχτόρους τοῦ Παπάζογλου γενήκανε καὶ στὰ βορεινὰ τὰ μέρη, Μολδοβλαχία, Σερβία, Μαυροβούνι.

Ἀναστατωθήκανε χώρες, ἀρματωλήκια, ἡγεμονεῖες, νησιά. Ἐγίνε ἄνω κάτω ὁ κόσμος. Μέσα σὲ τέτοιον ἀναθρασμό, τί παράξενο ἂν ἔνοιωσαν οἱ Τούρκοι τὸν κίντυνο. Ἐνας Μητροπολίτης ἐδῶ, ἕνας Πατριάρχης ἐκεῖ, (ὁ Μελέτιος Β'), πάμπολλοι προυχόντοι κ' ἀρίθμητοι κοινοὶ ραγιαδες, εἶταν τὰ πρῶτα θύματα τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου σηκωμοῦ πλερώνοντας, ἄλλοι μὲ θάνατο, ἄλλοι μὲ στρέβλωμα, γιὰ τίς ἀμαρτίες τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνας. Ὡς καὶ τῆς Μολδοβλαχίας οἱ Ἡγεμόνες, Καλλιμάχος καὶ Σουτζός, τῆς προσέφεραν κ' αὐτοὶ τὰ κεφάλαια τοὺς φόρο.

Ὡς τόσο κατέθηκε στὰ 1770 ἡ πρώτη μοῖρα

τοῦ περιφημοῦ στόλου τοῦ Ὀρλόφου. κ' ἄραξε στὸ Βίτουλο. Δὲν τρέξαν δὲ κ' οἱ μυριάδες ποὺ εἶχανε ταμῆνες οἱ δικοὶ μας ἄμα παρουσιαζότανε ὁ Ροῦσος. Φλίνεται ὅμως πῶς μῆτε ὁ Ροῦσος δὲν τίς πρόσμενε τίς μυριάδες, ἀφοῦ δὲν τοὺς ἔφερενε τὰ χρειαζόμενα ἄρματα. Ὅπως κ' ἂν ἔχη, μαζευτήκανε ἀρκετοὶ Μανιάτες γιὰ νὰ συστήσουνε τίς λεγάμενες δύο λεγεῶνες τῆς Σπάρτης, Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ. Ἡ δυτικὴ ἡ Λεγεῶνα ἔπιασε τὴν Καλαμάτα, κ' ἔκει ὁ Παναγιώτης ὁ Μπενάκης, ἐγγονὸς τοῦ γνωστοῦ μας τοῦ Λιμπεράκη, εἰδείξε τὴν ἀνεξαρτησία του ὁμώνοντας πίστη κ' ὑποταγὴ στὴν Αὐτοκρατορία. Ὅμως τὸ κλασσικὸ τὸ κατόρθωμα τῆς δυτικῆς αὐτῆς τῆς Λεγεῶνας εἶτανε νὰ κουρσέψη ὅσα μπορούσε χωριά, ὄχι μονάχα τούρκικα, μὰ καὶ ρωμαίικα. Τῆς ἀνατολικῆς πάλι τῆς Λεγεῶνας, ποὺ εἶτανε κ' ἡ μεγαλύτερη, μ' ἀρχηγὸ τὸ Μικωνιώτη τὸν Ἀντώνη Ψαρό, δὲν τῆς σῶνανε τὰ κουρσέματα, παρὰ ἔσφαξαν αὐτὸν καὶ κάμποσους Τούρκους ποὺ παραδοθήκανε μὲ συθήκη.

Δὲν ἀξίζει νὰ χασομεροῦμε δηγῶντας τίς μικροδουλειὲς τοῦ Ὀρλόφου μὲ τίς Λεγεῶνες καὶ μὲ τοὺς λίγους Ροῦσους του. Τὰξιοσημεῖο εἶναι ποὺ μὲ τὰ πρῶτα ἐκεῖνα ἀνεμοπηδήματα τόσο τρελλαθήκανε

για τούτο δὲ φαίνεται, ἀφοῦ δὲν μπορούσε νὰ κάνει διαφορετικά. Τὸ λέει, ἄλλως τε ὁ ἴδιος καὶ τὸ δικαιολογεῖ. Μὰ κοντὰ σ' αὐτά, πόσα ἄλλα, πού εἶναι—δὲ λέω νέα—μὰ πού εἶναι δικὰ του. Ἡ λεπτή ψυχολογία τῶν φαινομένων, τοῦ ἀσυνείδητου ἢ σηματῖα καὶ ἡ ἀντίθεση πρὸς τὴ συνειδητὴ ἐνέργεια, ἢ ὅλη ἐκείνη ἡ ἀποδεικτικὴ σειρά μέσα στὸ κεφάλαιο «Πλάνας» τόσο χαρακτηριστικὴ γιὰ τὴν ἀναλυτικὴ δύναμη, ἀπ' ὅπου βγαίνει, γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ ἔτσι ὀριστικὸ καὶ ἀναντίλεχτο τὸ συμπέρασμα ὅτι ἔχουμε δύο γλώσσες—κ' ἡ μεταξὺ τους ἀπόσταση εἶναι τόση, πού «ὁ γερμανὸς γιὰ νὰ μάθει ὀλταντικὰ δὲν ἀλλάζει τὸν τρόπο τῆς σκέψης του, ὅσο τὸν ἀλλάζει ὁ Ρωμιὸς γιὰ νὰ μάθει τὴν καθρεῦσα ! !». Τρομερὸ τὸ συμπέρασμα, λέει ἀπάνω σ' αὐτὸ ὁ συγγραφέας, καὶ ὅμως δυστυχῶς ἀντίρρηση δὲ χωρεῖ.

Τὸ βιβλίον κλείνει μὲ τὸ κεφάλαιο «Μαλλιαροί». Θὰ ἤθελα νὰ σταματήσω λίγο σ' αὐτό, πρὶν κλείσω τὴ σύντομη κριτικὴ μου. Εἶναι ἀπὸ μὴ μερὰ τὸ σπουδαιότερο. Ἐξετάζεται, τὸ θετικὸ νὰ πούμε, μέρος τοῦ ζητήματος, τὰ ὑστερόθετα προβλήματα πού γεννιούνται ἀπὸ τὴν παραδοχὴ τῆς νέας γλωσσικῆς ἀρχῆς. Ὁ συγγραφέας δὲν ἀφίνει τίποτα σκοτεινόν. Καὶ χρειάζεται τὸ φῶς ἐδῶ. Εἶναι κάποιον ἄλλο φάντασμα πάλι, ἀπὸ καθεται στὴν πόρτα τῆς δημοτικῆς καὶ διώχνει τοὺς ἀλαφροσκιωτούς. Ἐμπνέει ἕναν ἀόριστο φόβο καὶ τὸνομά του χτυπάει ἄσκημα. Εἶναι ὁ Μαλλιαρισμὸς ἡ κούφια λέξη, πού τὴν ἀρπάζει δὲν ξέρω ἀπὸ πού, ἀπὸ ποῖαν ὑποτιμητικὴ φάμπρικα τῆς εὐκολῆς ἐξυκνάδας μιὰ ἀφιλοσόφητη ἐποχῆ, γιὰ νὰ γελάσει καὶ νὰ βρῖσει ὅτι μιὰ μέρα θὰ τιμηθεῖ ἡ ἱστορία. Καὶ θὰ εἶταν ἀταίριαστο μὲ τὴν εὐκρίνεια καὶ τὴν τιμιότητα τοῦ συγγραφέα, νὰ μὴν πῆ κ' ἐδῶ, ἐδῶ πρὸ πάντων, θαρρετὰ—καὶ μὲ πεποίθηση—τὴ φωτισμένη γῶμη του. Μ' αὐτὴ θέλω νὰ τελειώσω καὶ τὴν κριτικὴ μου. «Βέβαια ἡ πρώτη, ἡ χοντρή ἀντίληψη τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος εἶναι νὰ γράφουμε ὅπως μιλοῦμε. Μὰ γλήγορα διακρίνει κανεὶς πρῶτο, ἕναν πελώριο φαῦλο κύκλο πού κρύβει μέσα τῆς. Γιὰ νὰ μάθει καὶ τὸ ἔθνος νὰ μιλεῖ τίς δύο γλώσσες πού ἐμεῖς μιλοῦμε, πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει νὰ περνᾷ ἀπ' τὸ ἴδιο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ὅπου κ' ἐμεῖς μορφωθήκαμε... Δεύτερο, ἡ γλώσσα πού μιλοῦμε δὲν ἔχει σύστημα, καθὼς ξέρουμε.—Μὰ ἐπὶ τέλους χρειάζονται ὅλες αἱ γλώσσες σύστημα; Δὲν μπορεῖ ἄραγε νὰ ὑπάρξει καὶ μιὰ χωρὶς σύστημα; Ἄς δοκιμάσουμε τουλάχιστο.—Ἄρκετὰ δοκιμάσαμε αἰῶνες τώρα ἄλλο δὲν κάνουμε. Ἦρθε πιά ὁ καιρὸς πού θὰ πάψουνε τὰ πειράματα. Εἶναι πρᾶγμα βεβαιωμένο, πὼς γλώσσα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει δίχως ὀργανικὴ ἐνότητα. Εἶναι μιὰ ἀνάγκη πού βρίσκεται βαθιά, πού δὲν προσπέφτει στὴν αἴσθηση ἀμέσως; τὴ νοιώθει κανεὶς πρὸ πάντων ἅμα καθῆσει νὰ τὴ γράψει τὴ γλώσσα.

Εἶναι μιὰ ἀνάγκη κρυμμένη, ἀφαντῆ, μὰ πραγματικὴ ὅσο γίνεται, σὰν τὴν ἀνάγκη τῶν ἀριθμητικῶν σκέσεων τῶν παλμῶν στὴ μουσικὴ, πού ποῖός τις συλλογίζεται; καὶ ὅμως δίχως αὐτὴς μουσικὴ δὲν ὑπάρχει. Εἶναι ἕνα πιάνο ξεκούρντιστο ἢ γλώσσα πού μιλοῦμε καὶ τὸ κούρντισμα τοῦ πιάνου, νὰ ὁ μαλλιαρισμὸς.

Ἐραιότερα δὲν ξέρω πὼς θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ πῆ.

ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

## ΜΠΟΥΜ—ΜΠΟΥΜ

Τὸ παιδί κοίτουταν χλωμὸ ἀπάνω στὸ κατάλευκο κρεββατάκι του, μὲ ὀρθάνοιχτα τὰ γαλανὰ του μάτια, κοιτάζοντας στὸ ἄπειρο μὲ μιὰ ἔκφραση γεμάτη ἀπὸ μυστήριο καὶ γλύκα χυμμένη στὸ μικρὸ ἀγγελικὸ προσωπάκι του—τὴ γλύκα πού πέρνει ἡ ἔκφραση τοῦ μικροῦ παιδιοῦ, πού ἡ σκέψη του εἶναι σκέψη θεῖα, ἀμόλυπη καὶ ἀγνή, τὴ στιγμή πού σὰ χρυσαλίδα πετώντας ἀφίνει τὴ ζωὴ γιὰ νὰ τρέξει στὸ ἄπειρο, στὸ μυστήριο—τὴ γλύκα πού ζωντανὸς δὲ νοιώθει.

Ἡ μάνα του γονατιστὴ κοντὰ στὸ μικρὸ κρεββατάκι μὲ τὰ μάτια γεμάτα ἀπὸ διαμάντια τῆς καρδιάς τῆς, πού ὑπέρατη ἀγωνία τὴν ἐξέσχιζε, παρακολουθοῦσε καὶ τὴν πῶ μικρὴ κίνησή τοῦ μικροῦ τῆς ἀγγέλου πού σὰ λούλουδο καμωμένο γιὰ ἄλλους οὐράνιους τόπους ἔφευγε τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου πού ἀπὸ παράδεισο σὲ κόλαση ἀλλάζαμε.

Ὁ πατέρας του, ἕνας δυνατὸς ἐργάτης, μὲ τὰ μάτια κατακόκκινα ἀπ' τὸ κλάμμα καὶ τὴν ἀγωνία, συρμένους στὴ γωνιά τοῦ σπιτιοῦ, προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα.

Ἡ αὐγὴ γλυκοχάραζε καθάρια καὶ τὸ μυστήριο τῆς νύχτας ὑποχωροῦσε στὸ δλόλαμπρο φῶς μιᾶς ὁμορφῆς μέρας τοῦ Θεριστῆ, πού ἐρχότανε νὰ φωτίσῃ τὸ στενὸ δρόμο, ὅπου πῆθαινε ὁ μικρὸς Ἄγγελος, ὁ γιὸς τοῦ Ἰακώβου καὶ τῆς Ἀρετῆς Ἰωάννου.

Μόλις εἶταν ἑπτὰ χρονῶν ὁ Ἄγγελος, κατάλευκος σὰ γάλα καὶ ροδοκόκκινος μὲ τὰ γαλανὰ του μάτια καὶ τὰ δλόξανθα μαλλιά εἶταν τὸ καμάρι τῆς γειτονίας.

Δὲν εἶχαν περάσει ἀκόμα τρεῖς βδομάδες πού γεμάτος ζωὴ σὰν κατσικάκι χαρούμενο ἐπαιζε πηδῶντας μὲ τᾶλλα παιδάκια τῆς γειτονίας. Ἄλλὰ τὸ

οὐράνιο πλάσμα ἐκρύωσε καὶ ἕνα βράδυ τῶφραν ἀπὸ τὸ σκολεῖο μὲ τὸ κεφαλάκι του βαρὺ καὶ τὰ χεράκια του ζεστὰ σὰν παγωμένα σίδηρα. Καὶ ἀπὸ τότε βρίσκονταν ἐκεῖ στὸ κρεββατάκι του. Καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ παραμίλας βλέποντας τὰ μικρὰ του παπουτσάκια στὴ γωνιά.

— Γιατί δὲν τὰ πετάτε τώρα; Πετάχτε, πετάχτε τὰ παπούσια τοῦ μικροῦ σας! Ὁ Ἄγγελος σας δὲ θὰ τὰ φορέσῃ πιά! Ὁ Ἄγγελος σας δὲ θὰ πᾶ σκολεῖο πιὰ—ποτέ, ποτέ!

Καὶ ὁ πατέρας του μὲ ξεσκισμένη τὴν καρδιά, κλαίοντας, ψιθύριζε στὸν Ἄγγελο του:

— Πάψε, πάψε Ἄγγελέ μου! Ἡσύχασε παιδί μου!

Καὶ ἡ μάνα κατάχλωμη σὰ φάντασμα, ἐκρυβε τὸ δλόχρυσο κεφάλι τῆς στὰ προσκέφαλα καὶ ἔκλαιγε, ἔκλαιγε.

Τὴ νύχτα αὐτὴ ὁ Ἄγγελος δὲν παραμίλας. Μὰ ὁ γιατρός μὲ μεγάλη περιέργεια ἔβλεπε πὼς κάποια ἀόρατη δύναμη ἔσερνε πίσω τῆς τὸ παιδί μακριὰ ἀπ' τὴ ζωὴ. Χωρὶς νὰ βγάλλῃ μιλιὰ ἀπ' τὸ μικρὸ του στόμα, κουνούσε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸ κεφαλάκι του δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τὸ ἀγνὸ χαμόγελο εἶχε χαθεῖ ἀπ' τὰ χεράκια του καὶ τὰ μάτια του ἐκοίταζαν ἐκεῖ στὸ ἄπειρο, μακριὰ πολὺ μακριὰ...

— Στὸν οὐρανὸ! Σκέφτηκε ἡ μάνα του καὶ ἀνατρίχιασε.

Ὅταν προσπάθησαν νὰ τὸν κένουν νὰ πιῇ λίγο τσάι, ὁ Ἄγγελος ἀρνήθηκε. «Ὅχι» ἔλεγε σὲ κάθε παρακάλιο, σὲ κάθε λόγο τῆς μάνας του, τῆς γλυκειᾶς του μαννούλας, πού γονατιστὴ ἐκεῖ στὸ κρεββατάκι του τοῦ φίλαγε τὰ χεράκια. «Ὅχι» ἀπαντοῦσε σὲ κάθε παρακάλιο τοῦ πατέρα του πού μὲ τήσῃ δύναμη, μὲ τόση ζωὴ πού εἶχε μέσα του, τοῦ εἶταν ἀδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἄγγελο του πού ἀφίνε τὸν κόσμον.

— Θέλεις τίποτ' Ἄγγελέ μου;

— Ὅχι, ὄχι δὲ θέλω τίποτα.

— Πρέπει νὰ τὸν τραθήξουμε ἀπ' αὐτό, εἶπε ὁ γιατρός. Πρέπει νὰ τοῦ βγάλουμε τὴν προσοχὴ ἀπὸ κείνο πού βλέπει. Εἴσαστε ἡ μάνα καὶ ὁ πατέρας του καὶ ξέρετε τὸ παιδί σας. Προσπαθήστε νὰ βρῆτε κάτι πού νὰ βάλῃ νέα ζωὴ στὸ σωματάκι του, κάτι πού νὰ μπορέσῃ νὰ τραθήξῃ πίσω στὴ γῆ τὴ σκέψη του!

Καὶ ἔφυγε.

— Προσπαθήστε!

ὅλοι τους, πού τρέξαν ἀπὸ παντοῦ στ' ἄρματα. Γεμάτες οἱ ἱστορίες γνωστὰ Ρουμελιώτικα καὶ Μοραίτικα ὀνόματα ἀρχηγῶν καὶ προστάδων καὶ δεσποτάδων πού μονομαίεζ ὅλοι τους, Μάρτη μῆνα, σηκώσανε τὴ σημαία. Παρθένιοι, Νοταράδες, Χριστόπουλοι, Γεροδημαῖοι, Γριβαῖοι, Παλαμάδες, Τράκηδες, Μητρομάρηδες. Μὰ καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη ὁ Δασκαλογιάννης. Κι ἀπὸ τὰ Ἐφράνησα οἱ Μακροῆδες, οἱ Μεταξάδες, Παναῆδες, Φωκάδες, καὶ ἄλλοι. Ἐπαθαν οἱ Τούρκοι φοβερὰ βσανίσματα. Ἐπαθαν ὅμως κ' οἱ δικοὶ μας ὄχι λίγα. μάλιστα ἀπὸ τοὺς Μανιάτες, πού πρέπει νὰ σπουδάξανε καὶ αὐτοὶ κατὰ βάθος τὴν «Ἑλληνικὴ τὴν παιδεία», ἐπειδὴ βγήκανε πρωτομαστόροι στὴν τέχνη νὰ κουρσέθουνε καὶ νὰ ρημάζουνε ὁμόφυλους τους.

Στὸ μεταξὺ φτάνει κ' ἡ δευτέρη ἢ μοῖρα τοῦ Ρούσιου στόλου στὴν Κορόνη. Πιάνει τότες ὁ Ὀρλόφης τὴν Πύλο, καταπιάνεται τὴν πολιορκία τῆς Μοθώνης, καὶ στέλνει τὸν Ψαρὸ νὰ κυριέψῃ τὴν Τριπολιτζά. Τάκαμε ὁ Ψαρὸς θάλασσα. Σκορπίστηκε ὁ στρατὸς του, καὶ ἅμα τὸν ξεκάμανε οἱ Τούρκοι, περάσανε ἀπὸ τὴ μαχαίρα τους τρεῖς χιλιάδες χριστιανούς, μαζί μὲ τὸ Δεσπότη καὶ μερικοὺς παπάδες. Αὐτὸ εἶταν τὸ πρῶτο ἀντιχαιρέτισμα τοῦ

Τούρκου γιὰ τίς ρωμαίικες τίς βροβαρότητες. Τὰ δεινὰ πού ἤρθανε κατόπι εἶταν ἀκόμα χειρότερα. Ἄλλες τρεῖς χιλιάδες σφαχτήκανε στὴ Θεσσαλία. Ἀπὸ δέκα ὡς εἴκοσι τὴν ἡμέρα στὴ Λάρισα, καὶ ὅσοι γλυτώσανε, ἀπομείνανε γυμνοί, ἔρμιοι, καὶ δίχως μῆτ' ἐκκλησιά. Στὴ Ρούμελη οἱ ἄντρες πλερώνανε γιὰ τὰ φορέματα τοῦ Τούρκου τοῦ στρατοῦ, οἱ γυναῖκες καὶ τᾶγόρια σερόντανε σὲ βάθια φοιχτῆς ἀτιμίας. Στὴ Σμύρνη σφαχτήκανε πάμπολλοι χριστιανοὶ βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Στὴ Λήμνο ἀποκεφαλίστηκε ὁ Δεσπότης κ' οἱ προεστοί. Παρόμοια παθήματα καὶ στὴ Φιλιππούπολη, στὴ Μοσκόπολη, καὶ ἄλλου.

Αὐτοὶ εἶταν οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς σταυροφορίας τοῦ Παπάζογλου, τοῦ ἀπόστολου τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνας. Αὐτὰ εἶταν τάποτελέσματα τῆς τυφλῆς, τῆς ἀπραγῆς, τῆς ἀκαταλόγιστης ἐκείνης μανίας πού τοὺς ἐπίασε ὅλους, πρῶτο, νᾶκούσουν ἕνα τυχοδιώκτη, δεύτερο, νᾶκολουθήσουν ἕναν ἀνάξιο ξένο, καὶ τέλος μὲ τὸ πρῶτο βόλι νὰ τὸ γυρίσουνε στὴ ληστεία, στὸ κούρτεμα, στὴ σφαγῆ. Πού λοιπὸν εἶταν ἡ περιφρομη ἢ προκοπὴ πού βαρεθήκαμε νὰ τᾶκοῦμε πὼς ζαπλωνότανε τοὺς καιροὺς ἐκείνους;

Τὰ πλερώσαμε ὅλα ἐκεῖνα τὰ βάρβαρά μας κα-

μώματα μὲ τόσο βαρὺ. Μὰ; ἤρθανε ὅμως κατὰ δυστυχία μας καὶ ἄλλα.

§ 13

### Νέα μαρτύρια, νέοι ἀγῶνες, καὶ νέες ντροπές.

Αὐτὰ περίπου ἔπαθαν ὅσοι δὲν ἐπίασαν ὄπλο στὸ χέρι τους. Τί ἔπαθαν οἱ καθαυτὸ οἱ ἔνοχοι ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ πού σκορπίστηκε μέσα στὶς ἐπανκστατημένους χώρες, ἀπὸ τοὺς ἀχόρταγους ἐκείνους λύκους πού ἀκόμα καὶ στὴν ἀσυνείδησία μᾶς μοιάζανε, αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὴν παράδοση τὰ μισογνωρίζουμε. Πλερώσανε μερικοὶ τους γιὰ τίς φοβερὲς ἀμαρτίες τους, εἶναι ἀλήθεια. Μάρτυρες, αὐτὸ Γριβαῖον τὰ κόκαλα» στ' Ἄγγελόκαστρο, ὁ ἠρωϊσμὸς τοῦ Μητρομάρα στὴν Κακὴ Σκάλα. Οἱ πτωχότεροὺς τους ὅμως βρῆκανε ἀνοιχτὸ καὶ ἀδιαφέντευτο δρόμο. Ὁ Σταθὰς ὁ Γεροθῆμος μὲ τοὺς δικούς του, Μπουκουβάλα, Καρακίτσο καὶ Κοντογιάννη, κάμανε συθήκη μαζί τους, καὶ θρονιαστήκανε πάλι Ἀρματωλοί, στὸ Βάλτο, στ' Ἄγραφα, στὸ Καρπενήσι καὶ ἄλλου. Ὁ Καλπούζος μαζί μὲ τὸν Τράκα ἔφυγαν ἀπὸ τὴ Ρού-

Ναί, χωρίς αμφιβολία γνώριζαν καλά τὸ παιδί τους, τὸν Ἄγγελό τους! Γνώριζαν πόσο ἀγαποῦσε νὰ πηγαίνει στὴν ἐξοχὴ κάθε ἀπόγευμα Κεριακῆς καὶ νὰ γυρίσει πίσω καθάλα στὶς πλάτες τοῦ πατέρα του στεφανωμένο μὲ λουλούδια. Ὁ πατέρας του τοῦ εἶχε ἀγοράσει πολλὰ παιγνίδια. Τὰ πήρε, τὰ βάλει ἀπάνω στὸ κρεβάτι, τὰκανε νὰ χορεύουν, νὰ πηδοῦν καὶ μόλις κατορθώνοντας νὰ κρατήσουν τὰ δάκρυα, προσπαθοῦσε νὰ κἀν τὸν Ἄγγελό του νὰ γελᾷ, μιμώμενος τὴ φωνὴ μικροῦ παιδιοῦ.

— Βλέπεις; Οἱ στρατιῶτες πολεμᾶνε. Μπούμ — Μπούμ! Νὰ αὐτὸς εἶναι ὁ στρατηγός. Εἶδαμε μιὰ φορὰ ἕνα στρατηγό. Θυμᾶσαι παιδί μου; Ἄν πιῆς τὸ τσάι σου θὰ σοῦ γοράσω ἕνα ἀληθινὸ στρατηγὸ μὲ χρυσὰ γαλόνια. Σ' ἀρέσει αὐτό, παιδί μου; Πές μου σ' ἀρέσει;

— Ὁχι, ἀπάντησε τὸ παιδί μὲ βραχνὴ ἀπ' τὴ ζέστη φωνή.

Καὶ σ' ὅτι τοῦλεγαν, σ' ὅλες τίς ὑπόσχεςες ποὺ τοῦδιναν πὼς θὰ τοῦ γοράζαν παιγνίδια καὶ στρατιῶτες καὶ ἀερόστατα — ἐνῶ ἡ μάνα καὶ ὁ πατέρας κοιταζόντουσαν μ' ἀπελπισία — ὁ Ἄγγελος ἀπαντοῦσε «Ὁχι, ὄχι, ὄχι».

— Ἀλλὰ δὲ θέλεις τίποτα παιδί μου; Ρώτησε ἡ δύστυχη ἡ μάνα. Γιατί, παιδάκι μου; Ἐσὺ ἄλλοτε ζητοῦσες τόσα πράματα — πὲς στὴ μάνα σου.

Καὶ ἔσκυψε, ἀκούμπησε τὸ πρόσωπό της στὸ κατὰ λευκο μαξιλάρι καὶ ψιθύρισε στὸ αὐτάκι του κάτι ἀπαλά, γλυκὰ σὰ νὰ φοβότανε μὴ τὸν ζυπνοῦσε καὶ πέταγε στὸν οὐρανό.

Σὲ μιὰ στιγμή τὸ μικρό, μὲ κάποια παράδοξη ἔκφραση στὴ ματιὰ, ἀνασηκώθηκε, κάθησε στὸ κρεβάτι καὶ σηκώνοντας τὰ χεράκια του πρὸς κάποιον ἀόριστο σημεῖο, ἀπάντησε ξαφνικὰ μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή:

— Θέλω μπούμ — μπούμ! Μπούμ — μπούμ.

Φτωχὴ μάνα! Μὲ τὸν τρόμο ζωγραφιστὸ στὸ πρόσωπό της ἐκοίταξε τὸν ἄντρα της... Τί ἔλεγε ὁ Ἄγγελός τους; Παραμιλοῦσε; Εἶχε γυρίσει πάλι τὸ φοβερὸ παραμύθημα;

Μπούμ — μπούμ!

— Ναί, μπούμ — μπούμ! Μπούμ — μπούμ! Θέλω μπούμ — μπούμ!

Ἡ μάνα ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ ἄντρα της καὶ τρελλὴ ἀπὸ τὴ λύπη, κίτρινη σὰ λείψανο ψιθύρισε:

— Τί μπορεῖ νὰ νοιώθῃ Ἰάκωβος; Φεύγει! Πεθαίνει!

Ἀλλὰ ἕνα χαμόγελο οὐράνιο ἔνθισε στὰ χοντρά χεῖλια τοῦ πατέρα — χαμόγελο εὐτυχισμένο — χαμόγελο τρελλὸ σὰν κείνο ποὺ ἀνθίζει στὰ χεῖλια τοῦ καταδικασμένου σὲ θάνατο ποὺ τοῦ χαρίζεται ἡ ζωὴ.

Μπούμ! Μπούμ!

Θυμῶτανε τὴν... Ναί, καί! Θυμῶτανε καλὰ τὴ Λαμπρὴ ποὺ εἶχε πάρει τὸ μικρὸ Ἄγγελο στὸ Ἴπποδρόμιο. Θυμῶτανε τίς φωνές καὶ τὰ γέλοια ποὺ ἔκανε ὅταν εἶδε τὸν παλιάτσο, τὸν ὠραῖο παλιάτσο ποὺ εἶτανε ντυμένος στὰ χρυσὰ μὲ τὰ κουδουνάκια του καὶ τὰ κόκκινα παπούτσια, τὸν παλιάτσο ποὺ στὸ τέλος κάθε παιγνιδιοῦ φώναζε μπούμ — μπούμ!

Μπούμ — μπούμ! Καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸλεγε ὁ ἄλλος ὁ κόσμος γελούσε καὶ ὁ Ἄγγελός του ἔβλεπε φωνές χαρῆς. Αὐτὸ εἶταν τὸ μπούμ — μπούμ — εἶταν ὁ παλιάτσο τοῦ Ἴπποδρόμιου ποὺ ζητοῦσε ὁ μικρὸς Ἄγγελος νὰ δῆ καὶ ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ δῆ γιατί κοίτουσαν ἔρρωστος ἐκεῖ στὸ μικρὸ κατάλεικο κρεβάτι καὶ του.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ πατέρας του ἔφερε στὸν Ἄγγελο ἕνα παλιάτσο — μιὰ κούκλα παλιάτσο ντυμένη μὲ χρυσὰ καὶ μὲ κουδούνια καὶ μὲ κόκκινα παπούτσια. Τὴν εἶχε ἀγοράσει σ' ἕνα μαγαζὶ πολὺ ἀκριβὰ, ἂν καὶ εἶπε τοῦ ἔμπορα πὼς εἶταν φτωχὸς καὶ τὴν ἤθελε γιὰ τὸ παιδάκι του ποὺ εἶταν ἔρρωστος. Μὰ ὁ ἔμπορας, ποὺ γιὰ ψυχὴ ἔχει τὸ κέρδος, βλέποντας πὼς ὁ δύστυχος πτέρας ἤθελε δὲν ἤθελε θάγοράζε τὴν κούκλα, τοῦ ζήτησε διπλάσια ἀπ' ὅ,τι ἔζηζε. Εἶχε πλερώσει δὴ μισροδούλια! Ἀλλὰ τί τὸν ἔμελλε; Ὁ πλέρωνε μὲ φχαρίστηση εἰκοσι, τριάντα — θὰ ἔδινε τὰ μεροδούλια ἑνὸς χρόνου ἂν μποροῦσε νὰ κἀν τὰ μικρὰ χεῖλάκια τοῦ Ἄγγελο του νὰ χαμογελάσουν.

Τὸ παιδάκι ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὴν κούκλα ποὺ κοίτουσαν ἐκεῖ δίπλα του στὸ κατάλευκο κρεβάτι καὶ ὕστερα μὲ φωνὴ ποὺ ράγιζε τὴν καρδιὰ τῶν ἀμοιρων γονιῶ του:

— Αὐτὸ δὲν εἶναι μπούμ — μπούμ! Εἶπε. Θέλω νὰ δῶ μπούμ — μπούμ!

Ἄχ! Ἄν μποροῦσε ὁ δύστυχος νὰ τοῦλεγε καλὰ τὸ σπλάχνο του μὲ μιὰ κουβέρτα... μὲ τί λαχτᾶρα θάτρεχε στὸ Ἴπποδρόμιο κρατώντας τὰ γέλοια τοῦ στὴν ἀγκυλιά του καὶ μέσα τὸν κόσμο τὸ χροῦμένο, κάτω ἀπ' τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα νὰ εἰδείχε στὸ παιδί του τὸ Μπούμ μπούμ, τὸν ἀληθινὸ Μπούμ —

μποῦμ ποὺ θὰ χόρευε στὴ μέση καὶ θάκανε ὄλο τὸν κόσμο καὶ τὸν Ἄγγελο του νὰ ξεκαρδιστῆ στὰ γέλοια.

Ἀλλὰ ὁ Ἰάκωβος ἔκανε κάτι πιὸ καλὸ. Πῆγε στὸ Ἴπποδρόμιο, ρώτησε ποὺ κάθεται ὁ Μπούμ μπούμ καὶ δειλός, μὲ τὰ γόνατα τρεμουλιαστὰ ἀπὸ συγκίνηση ἀνέβηκε — σὰν τὸν κατάδικο ποὺ ἀνεβαίνει στὴ λαίμητόμο — τίς σκάλες τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Μπούμ — μπούμ. Ἴσως ὁ παλιάτσο — σκεφτότανε ὁ δύστυχος πατέρας — νὰ παραδεχότανε νὰ πάη ὡς τὸ σπίτι του καὶ πεῖ μιὰ καλὴ μέρα στὸ παιδί του. Ὅσο γιὰ πλερωμὴ; Ὡ ὅ,τι ἤθελε. Μποροῦσε νὰ πάη σκλάβος γιὰ ὄλη τὴ ζωὴ... Μὰ πὼς τὸν δέχτηκαν στὸ σπίτι τοῦ Μπούμ μπούμ.

Δὲν εἶταν πλιὰ Μπούμ — μπούμ ἐκεῖ! Εἶταν ὁ κύριος Μακρῆς καὶ τῶμορφο δωμάτιο μὲ τὰ κάδρα του καὶ τὰ βιβλία φαινότανε κατάλληλο γιὰ σπίτι ἑνὸς ὁμορφου νέου σὰν κείνον ποὺ βρισκότανε ἐκεῖ.

Ὁ Ἰάκωβος τὸν κοίταξε, στριφογυρίζοντας στὰ χέρια του τὸν κούκκο του, χωρὶς νὰ καταλάβῃ πὼς ὁ ὁμορφος νέος εἶταν ὁ παλιάτσο τοῦ Ἴπποδρόμιου. Ὁ ἄλλος περιμένει. Ὁ πατέρας ζήτησε συχώρεση ποὺ ἦρθε νὰ τὸν ἀνητυχῆση.

— Εἶναι ἀσυνήθιστο πράμα ἐκεῖνο ποὺ ἦρθε νὰ ζητήσω — συχώρεσέ με, μὰ δὲν εἶναι γιὰ μένα, εἶναι γιὰ τὸ ἀγγελοῦδι. Ὡ! κύριέ μου, ἕνα πραγματικὸ ἀγγελοῦδι!... Εἶταν πάντα πρῶτο στὸ σχολεῖο, μόνο στὴν ἀριθμητικὴ εἶταν λίγο πίσω, μὰ δὲν ἔφταιγε. Τὸ κεφαλάκι του εἶταν τόσο ὁμορφο ποὺ δὲν τὰ καταλαβόντανε. Ἐνὰς ὄνειροπόλος — μικρὸς ἀγγελος ὄνειροπόλος — ἔτσι τὸν ἔλεγαν οἱ δασκάλοι του. Καὶ ἡ ἀπόδειξη εἶναι — μὲ συχωρεῖς, κύριε — ἄκουσε...

Ὁ Ἰάκωβος ἐδίστασε. Κατάπιε κάτι ποὺ τὸν ἔπνιγε καὶ ὕστερ' ἀπὸ λίγο πῆρε πάλι κουράγιο καὶ ἄρχισε μιλώντας γλῆγορα σὰ νὰθελε νὰ τελειώτῃ μιὰ ὥρα γληγορότερα:

— Ἡ ἀπόδειξη εἶναι ποὺ θέλει νὰ δῆ ἔσας, ποὺ δὲ σκέφτεται παρὰ μόνο ἔσας καὶ ποὺ στεκόσκατε ἐκεῖ σὰν ἄστρο μπροστὰ του ποὺ θέλει μὰ δὲ μπορεῖ νὰ τῶχη!

Ὅταν ὁ δύστυχος πατέρας ἐτελείωσε εἶταν κίτρινος σὰ λείψανο καὶ χοντρές σταλαγματιές ἴδρωτα εἶχαν σκεπάσει τὸ κούτελό του. Δὲν τολμοῦσε νὰ κοιτάξῃ τὸν παλιάτσο ποὺ τὸν παρατηροῦσε μὲ προσοχή. Ἀπ' αὐτὸν κρεμότανε ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ του.

— Ποῦ κάθεται; Ρώτησε ὁ Μπούμ — μπούμ.

μελῆ καὶ τρυπώσανε στὸ Μοριᾶ. Ὁ Μητρομάρης ἀναγκάστηκε νὰ κάψῃ τὰ Μέγαρα καὶ νὰ κουβαλήσῃ τὰ γυναικόπαιδα στὴ Σαλαμίνα. Δυὸ ἥρωες πάλι, ὁ Λουρῆς καὶ ὁ Σουσμάνης, (ποὺ λὲς κ' ἐπίτηδες τοὺς ὀνομάζει ὁ δικός μας Ἀρματωλὸς Δωροῖδος καὶ Ναυπακτίας μὴν τύχη καὶ χάση τὴ δόξα του ὁ κλασικὸς ὁ Ἑλληνισμός), ἀφοῦ μαλλώσανε ἀναμεταξύ τους, προσκαλέσανε, ξέχωρα ὁ καθένας, τοὺς Ἀρβανίτες νὰ τοὺς βοηθήσουνε μὲ πλερωμὴ. Ὅσοι λοιπὸν πήγανε μὲ τὸ Σουσμάνη χτυπήσανε καὶ σφάζανε τὸ Λουρῆ στὴ Ζιλίτσα. Παίρνοντας ἔπειτα μαζί τους τοὺς βοηθοὺς τοῦ Λουρῆ, σκοτώνουνε καὶ τὸ Σουσμάνη, καὶ ρημάζουνε τὸν τόπο. Οἱ Μεσολογγῖτες σφαχτήσανε ὄλοι. Ἐρχεται τότες κ' ἡ σειρά τοῦ Μοριᾶ. Στὸ Μοριᾶ ὁ Ὀρλόφης πολιορκοῦσε ἀκόμα τὴ Μοθώνη. Ὁ Γιάννης ὁ Μαυρομιχάλης, χωρισμένος τώρα ἀπὸ τοὺς Ρούσους, κρατοῦσε τὸ Νησί γιὰ λογαριασμό του μὲ μερικὸς Μανιάτες. Ὁ Ψαρὸς εἶτανε φευγάτος σὲ ρούσικο καράβι, ὕστερα ἀπὸ τὸ πάθημα τῆς Τριπολιτσᾶς. Χυμίζει λοιπὸν ὁ Τουρκαρβανίτης ὁ Χατζὴ Ὁσμάνης καταπάνω τοῦ Μαυρομιχάλη, καὶ τονὲ στενωχωρεῖ. Τοῦ κάκου ζητοῦσε τώρα ὁ Μανιάτης ἀρχηγὸς βοήθεια ἀπὸ τὸν Ὀρλόφη. Ἀναγκάστηκε νάντισταθῆ μόνος του ὁ Μαυρο-

μιχάλης. Ἀπὸ τὴ μάχη ἐκείνη δυὸ καὶ μονάχοι γλυτώσανε: ὁ γέρος ὁ Γιάννης Μαυρομιχάλης, καὶ ὁ γιός του ὁ Πέτρος, ποὺ ἀναφάνηκε ἀργότερα στὸν ἀληθινὸ τὸν Ἀγῶνα. Ἡ φευγάλα τῶ Ρούσων κατόπι ἀπὸ Μοθώνη καὶ ἀπὸ Πύλο, κ' ἡ ἀναχώρηση τοῦ Ὀρλόφη μ' ὄλα τὰ παρακάλια τοῦ Παπαζοῦλου καὶ τοῦ Μπενάκη, εἶτανε ἐπόμενα. Ἀνήκουσε καὶ στὴ Ρούσικη τὴν ἱστορία τώρα καὶ ὁμπρός, ὄχι μονάχα τὰ κινήματα τοῦ Ὀρλόφη, μὰ κ' ἡ περιζήκουστη ἡ ναυμαχία τοῦ Τζεσμέ, ποὺ ἡ περιγραφή της δὲν ἔχει ἐδῶ τὸν τόπο της, παρὰ μόνο γιὰ νὰ σημειωθῇ πῶς: δικοὶ μας ἔφτειαζαν καὶ κυβέρνησαν τὰ ρούσικα τὰ πυρπολικά τῆς ναυμαχίας ἐκείνης.

Αὐτὰ εἶτανε τὰ τελικὰ τάποτελέσματα τῆς ἐνέργειας τοῦ Παπαζοῦλου, αὐτὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Ὀρλόφη. Δίκια τοῦ τὰ φάλανε τοῦ Ρούσου στρατηγὸ γιὰ τὴν ἀναξιώσωση του, καὶ γιὰ τὴν πρεμούρα ποὺ εἰδείξε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Μοριᾶ Νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅμως πὼς καὶ Ναπολέοντας νὰ εἶτανε ὁ Ὀρλόφης, θὰ δυσκολευότανε νὰ φέρῃ διαφορετικὰ ἀποτέλεσματα μὲ τέτοιο ὕψος, μ' ἄταχτο καὶ ἀνοδηγὸ ἀσκήρι, ποὺ ὅσο καὶ ἂν εἶτανε παληκαριστὸ, ἄμα ὅμως ἔπινε τουφέκι, πρῶτα πρῶτα συλλογιότανε τὰ πλιάτσικα, ἀδιάφορο τούρκικα ἢ ρωμαῖκα.

Εἶδος ληστεία καὶ ἀνομία ρημάζε τὸν τόπο αἰῶνες τώρα. Ἐπρεπε νὰ τὰ γνωρίζουνε αὐτὰ, τοῦλάχιστο ὁ ὀρνιθόμυαλος ὁ Παπαζοῦλος, καὶ νὰ πιᾶσουνε ἀλλιῶς τὴ δουλειά. Μὰ ἴσως στάθηκε γιὰ καλὸ ποὺ δὲν πετύχανε, ὅσο καὶ ἂν σταθήσανε τραγικὰ τὰ παθήματα ποὺ ἔφερε ἡ ἀποτυχία τους.

§ 14

### Ἡ στερονὴ ἡ πράξη τῆς Ρούσικης Τραγωδίας.

Δὲ θέλησε ὁ Ὀρλόφης νὰ ὠρληθῆ ἀπὸ τὴ θαλασσινὴ του νίκη, καὶ σηκώθηκε κ' ἔφυγε. Ἐμείνε μονάχα μικρὸ μέρος τοῦ Ρούσικου στόλου μὲ τὸ Σπυριδόφη στὴν Πάρο ἄλλα τέσσερα χρόνια: δυσκολεξήγητο τὸ γιατί, ἐπειδὴ τίποτις δὲν ἔκαμε μήτε ὁ Σπυριδόφης, ὅσο καὶ ἂν τὸν πκρακινήσανε καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ τὸ παράδειγμά τους οἱ δικοὶ μας, ποὺ βλέποντας ἀπελπισιὰ στὴ στεριά, βγήκανε αὐτοὶ στὴ θάλασσα τώρα. Τὸ παράδειγμά τους ὅμως εἶτανε περίπου σὰν τὰ στεριανὰ τους καμώματα. Δὲ δίσταζε ὁ ἱστορικὸς νὰ μᾶς τὸ πῆ καθαρὰ πὼς τοῦ Μητρομάρη λόγου χάρις ὁ στόλος εἶτανε ἀπειρα-

— 'Εδώ κοντά! Νά δυό δρόμους παρακάτω, κύριε.

— Πάμε! Θέλει νά δῆ τὸ Μπούμ-μπούμ. Θά τὸν δῆ!

"Όταν ἡ πέρτα ἀνοιξε, ὁ 'Ιάκωβος ἐφώναξε σὰν τρελλὸς ἀπ' τῆ χαρὰ του:

— Εἶσαι τυχερὸς παιδί μου. Εἶσαι τυχερὸς μπερμπάτη! Νάτος! 'Εδῶ εἶναι ὁ Μπούμ-μπούμ!

"Ένα χαμόγελο χαρᾶς ἦρθε στὰ χειλάνια τοῦ 'Αγγελου. Σηκώθηκε στὰ χέρια τῆς μάνας του καὶ γύρισε τὸ κεφαλάκι του πρὸς τὴν πόρτα. Γιὰ μιὰ στιγμή προσπάθησε νὰ θυμηθῆ ποῖος εἶταν ὁ κύριος ποὺ ἐρχότανε μὲ τὸν πατέρα του μὲ χαμόγελο γλυκὸ στὰ χεῖλια του καὶ ὅταν τοῦ εἶπαν πὼς αὐτὸς εἶταν ὁ Μπούμ-μπούμ ἄφησε τὸ μικρὸ κορμάκι του νὰ γύρη σιγὰ σιγὰ μὲ μιὰ τρανὴ λύπη ζωγραφισμένη στὸ προσωπάκι του καὶ ἔαπλώθηκε στὸ κρεββατάκι του. Καὶ ἐκεῖ ἔαπλωμένο μὲ τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια του κολλημένα σ' ἕνα σημεῖο ἀόριστο κοίταζε ἀδιάφορα ψάχνοντας νὰ βρῆ πουθενὰ στὸ ἄπειρο τὴ μορφή τοῦ Μπούμ-μπούμ.

— "Όχι, εἶπε τὸ μικρὸ μὲ φωνὴ πὺ ράγιζε τὴν καρδιά τῶν γονιῶν του. "Όχι, αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ Μπούμ-μπούμ!

"Ο παλιάτσος, στεκούμενος κοντὰ στὸ κρεββατάκι, κοίταζε μὲ τρυφερότητα τὶς ἀπελπιστικὰς ματιὰς ποὺ ἐρριχνε τὸ ἀγγελοῦδι στὸ ἄπειρο καὶ ὕστερ' ἀπὸ λίγο ἔστριψε ἀπότομα στοὺς γονιοὺς τοῦ παιδιοῦ καὶ εἶπε:

— 'Έχει δικιο. Δὲν εἶναι ὁ Μπούμ-μπούμ.

Καὶ χωρὶς νὰ πῆ τίποτ' ἄλλο ἔφυγε.

— Δὲ θά δῶ πλιά Μπούμ-μπούμ! Δὲ θά δῶ πλιά Μπούμ-μπούμ!

Εἶπε τὸ παιδάκι καὶ ὕστερ' ἄλλαξε λόγια. Μιλοῦσε τώρα μὲ κάτι ἀόρατο στοὺς δύστυχους γονιοὺς τους, μὲ κάτι πὺ μόνο τὸ μάτι ἐκείνου πὺ φεῖγει ἀπ' τῆ ζωὴ μπορεῖ νὰ δῆ—μιλοῦσε μὲ τὴν ἄπειρη Σκέψη... τὸ Θεό!

"Ίσως ὁ Μπούμ-μπούμ νὰ εἶταν ἐκεῖ—μακρὰ ἐκεῖ ἀπάνω πὺ γλήγορα θά πῆγαινε καὶ ὁ μικρὸς 'Αγγελος καὶ θά τὸν ἔβλεπε καὶ θά γελοῦσε καὶ θά-ταν φτυχισμένος.

Καὶ ξάφνου—δὲν εἶχε περάσει ἀκόμα μισὴ ὥρα—ἡ πόρτα ἀνοιξε διάπλατα καὶ νὰ ἐκεῖ στὸ ἀνοιγμα ντυμένος στὰ χρυσᾶ, μ' ἕνα καπέλο κίτρινο, μὲ κουδούνια καὶ κόκκινα παπούτσια, γελώντας παράδοξο γέλιο πὺ ἀνοίγε τὸ στόμα του ὡς ταῦτιά,

στεκότανε ὁ Μπούμ-μπούμ, ὁ ἀληθινὸς Μπούμ-μπούμ ὁ Μπούμ-μπούμ τοῦ ἵπποδρόμου, ὁ Μπούμ-μπούμ τοῦ μικροῦ 'Αγγελου.

Καὶ στὸ μικρὸ κατάλευκο κρεββατάκι του μὲ τῆ χαρὰ τῆς ζωῆς στὰ μάτια του, γελώντας, κλαίγοντας ἀπὸ χαρὰ, εὐτυχισμένος, σωσμένος ὁ μικρὸς 'Αγγελος χεροκοτούσε, φώναζε μπράβο καὶ μὲ τὴν ἄφραστη, τὴν ἀφάνταστη ἀφέλεια τῆς ἡλικίας του ἔλεγε:

— Νάτος...Εἶναι ὁ Μπούμ-μπούμ! Εἶναι ὁ Μπούμ-μπούμ τώρα! Νά ὁ Μπούμ-μπούμ! Ζήτω ωωω ὁ Μπούμ-μπούμ! Τί κάνεις Μπούμ-μπούμ; Μπούμ-μπούμ!

"Όταν ὕστερ' ἀπὸ κανὰ δυὸ ὥρες ἦρθε ὁ γιατρὸς βρῆκε, καθισμένο κοντὰ στὸ προκέφαλο τοῦ παιδιοῦ, ἕνα παλιάτσο μὲ πουδραρισμένα μούτρα, πὺ ἔκανε τὸν 'Αγγελο νὰ ξεκαρδίζεται στὰ γέλια καὶ πὺ ἔλεγε στὸ μικρὸ, ρίχνοντας ἕνα κομμάτι ζάχαρη στὸ φλυτζάνι:

— Ἐέρεις λοιπὸν 'Αγγελε, ἂ δὲν πῆς τὸ τσάϊ σου σὰν καλὸ παιδί, ὁ Μπούμ-μπούμ δὲ θά ξανάρθῃ.

Καὶ τὸ παιδί τὸν ἄκουσε καὶ ἤπιε τὸ τσάϊ.

— Δὲν εἶναι καλό;

— Πολὺ καλό! Φχαριστῶ Μπούμ-μπούμ!

— Γιατρέ, εἶπε ὁ παλιάτσος, δὲν πρέπει νὰ ζηλέψης, μὰ πιστεψέ μου πὼς τὰ παιγνίδια μου τοῦ καναν τόσο καλὸ ὅσο καὶ τὰ γιατρικά σου.

"Ο πατέρας καὶ ἡ μάνα δακρῦσανε, μὰ τὰ δάκρυα τώρα εἶταν δάκρυα χαρᾶς, δάκρυα βνωμοσύνης.

Καὶ κάθε μέρα, ὡς πὺ ἔγινε καλὰ ὁ μικρὸς 'Αγγελος, ἕνα ἀμάξι σταματοῦσε μπρὸς στὴν πόρτα καὶ ἕνας ἄνθρωπος ἐρχόταν τυλιγμένος καλὰ σ' ἕνα μακρὸ παλτὸ μὲ τὸ κολλάρο γυρισμένο πρὸς τὰ πόδια. Εἶταν ὁ Μπούμ-μπούμ ντυμένος στὰ παλιότσικὰ του πὺ πῆγαινε μὲ τὰ παιγνίδια του καὶ τὰ γέλια του νὰ δώσῃ ζωὴ στὸ ἀγγελοῦδι.

— Πόσα σοῦ χρωστῶ, κύριε; Εἶπε ὁ πατέρας στὸ Μπούμ-μπούμ ὅταν τὸ παιδί ἔγινε τέλεια καλὰ. Γιατί, μὰ τὸ Θεό, κάτι πρέπει νὰ σοῦ χρωστῶ.

"Ο παλιάτσος ἔδωκε τὰ χέρια του στοὺς γονιοὺς τοῦ 'Αγγελου λέγοντας:

— 'Ένα γκαρδικὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ.

Καὶ ὕστερα κόλλησε τὰ χεῖλια του στὰ μάγουλα τοῦ 'Αγγελου πὺ τὸ κοκκινάδι τῆς ζωῆς ἄρχισε νὰ τὰ ξαναχρωματίζει καὶ γελώντας πρόσθεσε:

— Καὶ τὴν ἄδεια νὰ γράψω στὶς κάρτες μου

«Μπούμ-μπούμ, ἐπιστήμονας ἀθλητῆς καὶ ταχτικός γιατρὸς τοῦ μικροῦ 'Αγγελου».

('Απὸ τὰ 'Αγγλικά)

ΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΙΔΥΛΛΙΑ

ΖΗΛΕΜΑ

"Ο λάλος τᾶφερε σκαστὰ τὰ κοριτσόσια γέλια, λὲς κρουσταλλόγερο γοργὸ πὼς πέφτει ἀπὸ τὸ βράχο.. Στὴ στράτα ἀντάμα οἱ λυγερὲς ἔρχονται ἀπὸ τὰμπέλια μὰ κάποιον τσοπανόπουλο κατάρραχα μονάχο τηραεῖ νὰ ξεχωρίσῃ μὰ, δὲν τοῦ βολεῖ τὸ ἀντάμα, παίρνει τὰ γέλια ὡς μὰλάσαμο καὶ τ' ἀναδίνει ὡς

[κλάμα.

ΙΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΜΙΑ ΕΠΙΛΗΜΙΑ

Καλκοῦττα, 'Απριλίου 908

'Αγαπητὲ Νουμᾶ,

'Έσὺ πὺ εἶσαι ἀνεξάρτητος καὶ τὰ φέλνεις τὰ σωστὰ σὰν παληκάρι σ' ὅποιους ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ λοῦστρο, κάμε μου τῆ χάρη νὰ γράψεις καὶ γιὰ τὴν ἐπιδημία πὺ μᾶς δέρνει ἐμᾶς στὸ ἐξωτερικό. Δὲν περνᾶ, φίλε μου, ταχυδρομεῖο χωρὶς νὰ πάρουμε ὄλοι μᾶς—τὸ ἀστεῖο εἶναι πὺ μερικὰ μᾶς γεννημένοι στὰ ξένα δὲν ξέρουνε οὔτε Ρωμαλίτικα—ἕνα σωρὸ φημερίδες—καὶ τί φημερίδες!—χωρὶς νὰ εἴμαστε συντρομητές.

Μὲ τὶς δουλιὰς ἐδῶ καὶ μὲ τῆς ζέστης τὴν ἀναποδιά, ποῖος σιοτίζεται νὰ γυρίσει πίσω τὰ παλιόχαρτα. Τὰ δέχεται λοιπὸν ἀδιάβαστα τὸ καλαθάκι κάτου ἀπὸ τὸ γραφεῖο. 'Ο ἐρχομὸς τους ξακολουθεῖ καὶ στὸ τέλος νὰ τος κι ὁ λογαριασμός.

"Αν καμιά φορὰ γράφουμε μὲ τρόπο εὐγενικό πὼς ἂν εἶτανε νὰ παίρνομε ὄλες τὶς φημερίδες πὺ μᾶς ἔρχονται ἀπροσκάλεστες θά κάμομε φαλιμέντο, μᾶς ἔρχεται πίσω μὴ βριστὰ τρικούβερτη γιὰ «τὴν ἔλλειψιν τοῦ πατριωτισμοῦ ὑμῶν» καὶ γιὰ ἕνα σωρὸ ἄλλα κουραφέζαλα.

Αὐτὴ ἡ ἐπιδημία, φίλε μου, μὲ σιοτίζει χειρό-

§ 15

Ὁ 'Επίλογος τῆς Ρουδικῆς Τραγωδίας

Τὸ σπουδαῖο ζήτημα τώρα εἶτανε, τί θάπογινῃ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες, πὺ περιορισμὸ δὲν εἶχε ἡ λύσσα τους. Τὰ νησιά, καὶ μάλιστα τὰ Ψαρά, καθὼς κι ἄλλου εἶδαμε, γλυτώσανε τότες φτηνὰ μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Νικόλα τοῦ Μαυρογένῃ. 'Η στεριὰ δὲ μῶς, καὶ μάλιστα ὁ Μοριάς, ρημάχθηκε στὰλήθεια ἀπὸ τὶς ἐξῆντα χιλιάδες πὺ πλημμυρίσανε τὸν τόπο, καὶ ἐξεκολλημο πιά δὲν εἶχανε. "Όσοι Μωραίτες δὲν κοπήσανε ἢ δὲ σκλαβωθήσανε, ἄλλοι φεύγανε στὰ Ἐφτάνησα, ἄλλοι ἀναβαίνανε στὰ βουνὰ. 'Εννιά χρόνια βάσταζε τὸ κακό, καὶ μόλις ὅταν ἀρχίσανε οἱ Ἀρβανίτες νὰ ἐνοχλοῦνε τὴν ἴδια τὴν Τουρκία, γυρεύοντας πλερωμὲς καὶ φόρους, ἀποφάσισε ἡ Πόρτα νὰ στείλῃ στρατὸ καταπάνω τους. Κατέβηκε ὁ ναύαρχος ὁ Χασάνης, ἔφερε τὸ στρατὸ του ἐξω ἀπὸ τὴν Τρίπολη, κ' ἐκεῖ ἀφοῦ τοὺς ἔσπασε, ἔστησε τὸ περίφημο τρόπαιό του, τὶς τέσσερις χιλιάδες ἀρβανίτικες νεκροκεφαλές. 'Ανέβηκε ὕστερα ὡς τὴ Θεσσαλία, τοὺς ἔσπρωξε στὴν πατρίδα τους, καὶ καψογλύτωσε ὁ τόπος.

τικός». Μὰ τὸ ἴδιο λέει καὶ γιὰ τοὺς «στολισκοὺς» τῶ Σφακιανῶνε καὶ τῶ Μανιατῶνε, πὺ μεταξὺ Μοριά καὶ Κρήτη βγήσανε κι ἀρπάζανε ὅ,τι βρῖσκανε. Παρακάτω δὲν πηγαίνανε μῆτε οἱ Ψαριανοί. Τοὺς εἶχανε παρακινήσει αὐτοὺς ἴδιοι οἱ Ροῦσοι νὰ γυρίσουνε τὰ πλοῖα τους σὲ καταδρομικά. Λοιπὸν καταδρομικά, πειρατικά, ἕνα πρᾶμα! 'Απὸ τῆ Θράκη ὡς τὴ Συρία ἔγινε τρομερὸ τῶνομά τους. Μῆτε τὰ χριστιανικά πλοῖα δὲν τάφινανε ἀπείραγα οἱ Μανώλαροι, οἱ Σαριγιάννηδες, οἱ Καλημέρηδες.

"Ὡς τόσο στενοχωρημένη ἡ Ρουσία μὲ τὰ Πολωνικά της, ἄρχιζε νὰ συλλογιέται εἰρήνη μὲ τὴν Τουρκία, κι αὐτὴ τὴν εἰρήνη τὴν ἔφερε ἡ Σουθῆκη τοῦ Κιουτσουκ Καϊναρτζὴ στὰ 1774. Κάθεταί καὶ συζητεῖ ὁ ἱστορικός ἂν ἔχουνε δικιο ὅσοι εἶπανε πὼς τίποτις δὲ βγάλαμε ἀπὸ τῆ Σουθῆκη ἐκεῖνη. 'Επρεπε νὰ συζητήσῃ, πρῶτο ἂν ἄξιζε, καὶ δεύτερο, ἂ μᾶς ἄξιζε νὰ προσμένουμε τίποτις. 'Η ἀλήθεια εἶναι πὼς κερδίσαμε μερικὰ χάρτινα ἄρθρα. Π. χ. 'Άρθρο πρῶτο, ἀμνηστία. 'Άρθρο ἔβδομο, ἡ Πόρτα νὰ προστατεύῃ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία. 'Άρθρο δέκατο ἔβδομο, μερικὲς συμφωνίες πρὸς ὄφελος τῶ νησιῶνε. Χάρτινα ὅμως ὅλα, ἢ ἂ θέτε, τενεκεδένια. Γιὰ τὶς 'Ηγεμονεῖες πέτυχε ἡ Ρουσία κάτι καλ-

λίτερος ὄρους. Πολὺ φυσικό ὅμως αὐτό, πρῶτο εἶπει δὴ οἱ Βορεινοὶ δὲ φαίνεται νὰ φερθήσανε μὲ τὴσὴ κακοήθεια, καὶ δεύτερο εἶπειδὴ εἶτανε συγγενήδες.

Ζητοῦμε νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὴ βώχῃ τῆς ἀτμοσφαιρας ἐκείνης, καὶ νὰ προχωρήσουμε ἐπαρκαμπρὸς, ὅμως σκοντάφταμε σὲ καινούρια ἐπιχειρήματα καὶ σὲ καινούριες ἀπόδειξεις, πὼς ἕνα τοῦλάχιστο γνήσιο καλὸ μᾶς ἔμεινε ἀπὸ τὸ φεβερὸ ἐκεῖνο δρᾶμα, ἡ προθυμία τῆς Ρουσίας νὰ μᾶς παραχωρῆ κατόπι κάποια, σὰν προστασία, σὰ συμπονία, πὺ μᾶς ὠφέλησε πολὺ ὅταν ἀγωνιστήκαμε στὰ γερά. Καλὰ δὲ καὶ μᾶς τὸ εἶπανε! "Όταν ἀγωνιστήκαμε. 'Ο ἀγώνας τοῦ Εἰκοσιένα, ὅσο κι ἂν εἶτανε κι αὐτὸς ἄταχος, ἀναρχος, καὶ πολλὰς φορὲς κακοήθικος, εἶτανε ὅμως ἀληθινὸς ἀγώνας, μ' ἕναν ἐχτρὸ, καὶ μ' ἕνα σκοπὸ. 'Ο ἀγώνας ἐκεῖνος συγκίνησε τότες καὶ τὰ δυὸ τὰ Ἡμισφαίρια. "Ὡστε εἴτε ὑπάρχανε τὰ Ρουσικὰ αὐτὰ προηγούμενα εἴτε δὲν ὑπάρχανε, ἡ Ρουσία δὲν μπορούσε, μῆτε τῆς σῦφερνε νὰ μείνῃ πέτρα ἀσάλευτη κι ἄψυχη μέσα στὸ γενικό συνεπαρμὸ τοῦ κόσμου. Μονάχος ὁ Μπαίρων εἶταν ἀρκετὸς νὰ τῆς κεντήσῃ τὴ ζούλια.

Τερα κι από την πανούκλα και ούτε μπορεί κανείς να την προλάβει με αντισηπτικά. Σώσε μας από αυτή την πληγή του Φαραώ.

Σε χαιρετώ ΚΡΙΣΝΑΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Λάβαμε ένα φυλλάδιο με τον τίτλο «Η μικρή Πατρίδα» και όταν το τυπώσαμε και μες άλάκρως στο φύλλο της άλλης Κεριακής, γιατί τα ζητήματα που γγίζει το φυλλάδιο αυτό, αξίζει να γίνουνται γνωστά σε πλατύτερο κύκλο και να συζητιούνται.

— Στο φύλλο της άλλης Κεριακής θάρχησουμε και το «Κυνισμός και Κυνικοί» του Μαξίμ Γκόρκι, μεταφρασμένο από τον Πέτρο Βασιλικό.

— Ο «Εργάτης» του Βόλου πουλιέται, μία πεντάρα το φύλλο, στο κιάσι της «Ομόνοιας» και στο γραφείο του «Νουμά». Το φύλλο φτάνει δω κάθε Κεριακή πρωί.

— Στο τελευταίο φυλλάδιο της «Εθνικής Ψυχής» ο πρωτοξάδερφος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και συμπεθερος του Μιλτιάδη, κ. Κ. Ζησιού άνοηταίνει πάλι, γράφοντας διάφορες σοφές άνοησίες για τους Δημοτικιστάδες.

— Ο κ. Ζησιού λέει, ανάμεσα στ' άλλα, και τούτα: «Οι δημοτικιστάδες άδιανοούνται εις την καθαρεύουσαν και μεταφράζουν κατόπιν, γράφοντας, εις την δημοτικήν». Τρομερό έπιχείρημα κι αυτό! Φανταστείτε, να διανοείται ο Ρωμικός Γερμανικά και να γράφει Ρωμαίικα—να διανοείται δηλ. σε μία τεχνητή γλώσσα, που του είναι ξένη στην ψυχή του, και να μεταφράζει τις σκέψεις του στη γλώσσα που μιλάει!

— Τόσο μεγάλη άνοησία δεν την είπα ούτε ο Μιστριώτης ποτέ!

— Λέει και τούτο ο κ. Ζησιού—μά τί δέ λέει! Το μόνο σοβαρό έπιχείρημα που έχουμε, όσκι δουλεύουμε για τη δημοτική, είναι ο «απαράς του Ψυχάρη και του Πάλλη». Και τούτο άκόμα πώς αποηται ύπεροχοι κατήνηταν άδιάβαστοι έπειδή τους ήπάτησαν οι περίφημοι γλωσσολόγοι Ψυχάρης και Πάλλη». Δηλ. Τρία πουλάκια κάθονται και παίζουν και μπουζούκι!

— Παρακαλούμε τους κ. κ. συνεργάτες μας ότα μάς στέλνουν τίποτα για τύπωμα να γράφουν απόξω από το φάκελλο «Για τύπωμα»—κι όταν πάλι τα γράμματά τους είναι προσωπικά, για τον εκδότη του «Νουμά», να τον σημειώνουν στο φάκελλο.

Οί Κλεφτες ως τόσο του Μοριά μ' άρχηγό τους τον Κωνσταντίνο Κολοκοτρώνη είχαν βοηθήσει πολύ το Χασάνη, πιάνοντας τα Τρίκορφα και φράζοντας τα στενά. Ως έδω Χασάνης και Κολοκοτρώνης φαίνονται σύμμαχοι. Όταν όμως ένα χρόνο κατόπι ξαναγύρισε ο Χασάνης για να δαμάση και τους Μανιάτες και τους δάμασε, ο Κολοκοτρώνης ήταν όχτρος του. Άρνιότανε να τον προσκυνήσει. Πολιορκήθηκε λοιπό στη Καστάνιτσα, και σε δώδεκα μέσα μερόνυχτα σκοτωθήκανε όλοι τους, έξδ μερικοί που ξεφύγανε, ένας τους ο Θεόδωρος ο Κολοκοτρώνης, άγώρι τότες δέκα χρονών.

Έτσι από τα πιο βχθιά σκοτάδια προβάλλουν κάποτες άπερίμενες άχτίδες. Μέσα στην κατάσταση εκείνη, την έλεεινή και την άχαραχτήριστη, βρισκόντανε δυο φούχτες άντρες, που έξαφνα σταθήκανε, ή μία αντίκρου στις μυριάδες του Τουρκαβανίτη Χατζή Όσμάνη, ή άλλη όμπρός στ' άσκέρια του Τούρκου Χασάνη, σαν πιασμένα λιοντάρια, κι απέθαναν πολεμώντας. Κι απ' αυτούς πάλι γλυτώσανε δυο, που γραφτό τους ήτανε νάνταμώσουνε τον έχτρο σε άκόμα πιο περιδοξες πάλες, — ο Πέτρος ο Μαυρομιχάλης κι ο Θεόδωρος ο Κολοκοτρώνης. Άν αυτούς τους γλυτωμούς τους χρωστάμε στον Όρλόφη, άν την ίερή φωτιά που κράταγε ή καρδιά τους την άναψαν τα περιστατικά εκείνα τα θλιβερά, τότες χαλάλι του του Όρλόφη, χαλάλι της και της Μεγάλης Αίκατερinas. Έμεις όμως νομίζουμε πως όσο και να την κορώσανε τη φωτιά εκείνη τα περιστατικά που δηγηθήκαμε, τη σπία και της όμως την κρατούσανε στο αίμα τους μέσα, καθώς τόσοι και τόσοι άλλοι προτητερινοί, ίσως πιο κακοδηγημένοι και πιο κακομαθημένοι, πάντα όμως έτοιμοι ναποθάνουνε.

(άκολουθεί) ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΕΘΝ. ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η Έθνική Τράπεζα της Ελλάδος φέρει εις γνώσιν των έγγραφέντων εις το Έθνικόν δάνειον φρ. 20 εκατομμυρίων 5 % 1907 ότι συνεπεία της όλικής έγγραφής 113500 όμολογιών, ήτοι ποσού ύπερδιπλασίου των εκδοθεισών εις δημοσίαν έγγραφήν 50000 όμολογιών, κανονίζει, συμφώνως τω παρεχομένω αυτή εκ του προγράμματος της εκδόσεως δικαιώματι, την κατανομήν ως εξής:

Α'. Οι έγγραφέντες από 1 - 10 όμολογίας θέλουνι λάβη το όλον της έγγραφής των.

Β'. Οι έγγραφέντες δι' άνω των 10 όμολογιών θέλουνι λάβη 45 % επί της έγγραφής των, κατ' έλάχιστον δέ όρον 19 όμολογίας. Πάν κλάσμα μίας όμολογίας δίδει δικαίωμα εις μίαν άκεραίαν όμολογίαν.

Η καταβολή του εκ φράγκων 72 ύπολοίπου καθ' όμολογίαν γενήτεται εις το κατάστημα παρ' όφ έκαστος ένεγράφη από της 24/7 Μαΐου μέχρι της 26/9 Μαΐου έ. έ. επί παραδόσει των όριστικών τίτλων. Έννοείται ότι εκ του καταβλητέου ύπολοίπου θέλει άφαιρεθί το συνεπεία της κατανομής μικροτέρου ποσού όμολογιών πλεονάζον εκ της κατά την έγγραφήν καταβολής.

Πέραν της άνω τελευταίας προθεσμίας 26/9 Μαΐου θέλουνι καταλογισθί τόκοι ύπερημερίας προς 6 % μετά δέ την 1/14 Ιουλίου 1908 ή Τράπεζα δικαιούται να προβή εις την εν τω Χρηματιστηρίω εκποίησην των όμολογιών των καθυστερούντων διά λογαριασμόν των.

Έν Αθήναις τη 4 Άπριλίου 1908.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Κρίσνα. Το λάβαμε. Πολύ καλά. Θα σου γράψουμε. —κ. Ασήρ. Μας άρρεσε, μά πρέπει να μάθουμε και τάληθινό σου όνομα. Το γράψαμε κι άλλότε πως πρέπει να ξερούμε και τ'όνομα κεινού που μάς στέλνει ότιδήποτε για τύπωμα. —κ. Παράξενο. Σωστός ο λόγος σου. «Η ά' Ακρόπολη» από τη μά μεριά φωνάζει πως έθνος άγλωσσο δεν μπορεί να πάει ποτέ μπροστά κι από την άλλη βρίζει τον Ψυχάρη, που ίστια ίστια άγωνίζεται να δώσει γλώσσα στο άγλωσσο τούτο έθνος». Μην ξεχνάμε όμως και τούτο: πως ή «Ακρόπολη» δηλ. βοηθάει σημαντικά τον άγώνα μας, ότο μπορεί να τον βοηθήσει μία φημερίδα που έχει να συλλογιστεί και την κυκλοφορία της. Μακάρι να την ακολουθούσανε κ' οι άλλες φημερίδες κι ως μάς βρίζανε καθεμερνά όλους μας.—κ. Ε. «Ταμπουρά και Κόπανο» δεν ξεχουμε. Μπορείς να τον ζήτησεις από τον ίδιο τον κ. Πάλλη, στέλνοντάς ένα δελτάρι σου με το άκόλουθο πανώγραμμα «Alex. Pallis Esp. Aigburth Drive. Liverpool». —κ. Ν. Χαντζ. στον Πειραιά. Λυπούμαστε, μά από τότε που στείλατε στον κ. Παλαμά κείνο το ύβριστικό γράμμα, δηλώσαμε πως δε θα τυπώσουμε πια τίποτα δικό σας στο «Νουμά».

ΣΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

το γραφείο (δρόμος Ζήνωνας) πουλιούνται ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ το ένα και 1,25 φρ. χρ. για το έξωτερικό, τάκόλουθα βιβλία του ΨΥΧΑΡΗ «Τόνειρο του Γιαννίρη» — του ΠΑΛΛΗ «Ηλιος και Φεγγάρι» — του ΦΩΤΙΑΔΗ «Το γλωσσικό ζήτημα και ή Έκπαιδευτική μας αναγέννηση» — του ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Ιστορία της Ρωμισούνης», «Μαζώχτρα και Βρουκόλακας» και «Νησιώτικες Ιστορίες» — του Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ «Οί σκιές μου» — του ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ «Το Άνεχτίμητο» (δράμα) — του ΗΑΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ «Θρησκεία και Πατρίδα» — του ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ «Τα Παλιά και τα Καινούρια» — του Γ. ΑΒΑΖΟΥ «Η ματιά» — του Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ «Ζωντανοί και πεθαμένοι» και «Ο Άσωτος» (δράματα) — του ΛΟΓΓΟΥ «Δάφνης και Χλόη» (μεταφρ. Βουτιερίδη) — του ΕΥΡΥΠΙΔΗ «Η Μήδεια» (μεταφρ. Περγαλιτή) — του ΣΟΦΟΚΛΗ «Ο Αίας» (μετάφρ. Ζησιμου Σίδηρη).

Η ΙΛΙΑΔΑ μεταφρασμένη από τον Άλέξ. Πάλλη δρ. 2 και φρ. χρ. 2 1/2 για το έξωτερικό.

Ο ΑΘΡΩΠΙΝΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ της κ. Άλεξάντρας Παπαμάσκου, χρυσοδεμένος, δρ. 1 1/2 και φρ. χρ. 2 για το έξωτερικό.

Του ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ «Ιαμβοί και Άνάπαιστοι» — «Τρισύγενη» — «Γράμματα» — «Άσάλευτη Ζωή», 6 δρ. άντις 12 που πουλιούνται στα βιβλιοπωλεία. Για τις επαρχίες 6,50 και για το έξωτερικό 7 φρ. χρ. δίχως άλλο έξοδο για τα ταχυδρομικά. — Ο άδωδεκάλογος του Γύφτου, 3 δραχμές. «Ο θάνατος του Παληκαριού» δρ. 1.

Του ΙΑΔ «Μαρτύρων και ήρώων αίμα» δρ. 2.

Του Γ. ΜΑΡΚΕΤΗ Πλουτολογία (Δρ. 1) — Κριτική ζού άδολου λογισμού του Κάντ (δρ. 1) — Το δασμολογικό ήτημα στην Άγγλία (λεπτά 50)

Του ΛΕΑΝΤΡΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ τα «Πρώτα τραγούδια» δρ. 1.

Του ΕΡΜΟΝΑ «της Ζωής» δρ. 1.

Του ΕΛ ΙΑΝΙΔΗ «Γλώσσα και Ζωή» δρ. 2.

Της κ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ «Από τον κόσμο του σαλονιού» δρ. 1.

Του ΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ «Το Μπαμπάκι» δρ. 1.

Του ΨΥΧΑΡΗ όλα τα έργα από δρ. 4 ο τόμος.

Του Γ. ΣΚΑΗΡΟΥ «Το κοινωνικό μας ζήτημα» δρ. 0,50.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έντοκοι καταθέσεις

Η Έθνική Τράπεζα δέχεται έντόκουσ καταθέσεις εις τραπεζικά γραμμάτια και εις χρυσόν, ήτοι εις φράγκα και λίρας στερλίνας: άποδοτέας εις άρισμένην προθεσμίαν ή διαρκείας.

Αί εις χρυσόν καταθέσεις και οι τόκοι αυτών πληρώνονται εις το αυτό νόμισμα, εις δ έγένετο ή κατάθεση εις χρυσόν ή δι' έπιταγής ύψους (cheque) επί του έξωτερικού κατ' έπιλογήν του όμολογούχου.

Το κεφάλαιον κ' οι τόκοι των όμολογιών πληρώνονται εν τω Κεντρικώ Καταστήματι και τη αίτήσει του καταθέτου εν ταις Έποκαταστήμασι της Τράπεζας.

Τόκοι των καταθέσεων.

Table with 2 columns: Term (1 1/2, 2, 2 1/2, 3, 4) and Interest rate (tois 0/0, 1 1/2, 2 1/2, 4, 5).

Αί όμολογία των έντόκων καταθέσεων εκδίδονται κατ' έκλογήν του καταθέτου όνομασικαί ή άνωνομοι.



ΔΑΧΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΥ 1908

Table with 4 columns: Quantity (4, 4, 4, 12, 20, 1644, 2312), Unit (MEΓΑΛΑ ΚΕΡΑΗ), Price (100,000 Δρ.), and Total (400,000, 100,000, 40,000, 60,000, 20,000, 164,400, 113,600).

4000 εν όλω κέρδη αξίας δραχυών..... 900,000

Μέχρι της πρώτης κληρώσεως (21/10 Άπριλίου 1908) να εκδοθώσι μόνον 500,000 τετραδράχυων γραμματίων ύπ' αριθ. 1—300,000. Μόνον οι άριθμοί ούτοι θα τεθώσιν έντός της κληρωτίδος κατά την κλήρωσιν ταύτην. Κατόπιν θα εκδοθώσι μονόδραχυα γραμμάτια ισχύοντα διά μίαν εκ των τριών τελευταίων κληρώσεων, ύπ' αριθ. 300,000 άχρις 1,000,000, θα προστεθώσι δέ έντός της κληρωτίδος και οι αντίστοιχοι άριθμοί.

Γραμμάτια πωλούνται. Εις τα δημόσια ταμεία και λοιπάς δημοσίας άρχάς, εις τας Τραπεζάς, εις τους σταθμάρχας και στασιάρχας των σιδηροδρόμων, τους διαχειριστάς των μονοπωλίων και τα πρακτορεία των έφημερίδων προς δραχυάς τέσσαρας έκαστον, ισχύον διά τας τέσσαρας κληρώσεις και προς δραχυήν μίαν έκαστον γραμμάτιον, ισχύον διά μίαν εκ των τριών τελευταίων κληρώσεων.

Διά πᾶσαν πληροφορίαν ή ζήτησιν γραμματίων άπευθυντέον εις το Γραφείον του Έθνικου Στόλου και των Αρχαιοτήτων, ύπουργείον Οικονομικών εις Αθήνας. Η πώλησις των γραμματίων άρχεται από 1/14 Ιανουαρίου 1908.

Ο διευθύνων τυπιατόχης Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ